

Usporedna analiza važnosti distributivne trgovine u hrvatskom gospodarstvu za vrijeme recesije

Tušek, Martina

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:148:183342>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-23**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Trgovina i međunarodno poslovanje

**USPOREDNA ANALIZA VAŽNOSTI DISTRIBUTIVNE
TRGOVINE U HRVATSKOM GOSPODARSTVU ZA
VRIJEME RECESIJE**

Diplomski rad

Martina Tušek

Zagreb, rujan, 2019.

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Trgovina i međunarodno poslovanje

**USPOREDNA ANALIZA VAŽNOSTI DISTRIBUTIVNE
TRGOVINE U HRVATSKOM GOSPODARSTVU ZA
VRIJEME RECESIJE**

**COMPARATIVE ANALYSIS OF THE IMPORTANCE OF
DISTRIBUTIVE TRADE IN THE CROATIAN ECONOMY
DURING THE RECESION**

Diplomski rad

Martina Tušek, 0067527473

Mentor: Prof. dr. sc. Blaženka Knežević

Zagreb, rujan, 2019.

Ime i prezime studenta/ice

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je _____

(vrsta rada)

isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Student/ica:

U Zagrebu, _____

(potpis)

Sažetak i ključne riječi

Distributivna trgovina obuhvaća sve oblike trgovačkih aktivnosti, počevši s nabavkom robe od proizvođača, sve do njezine prodaje krajnjem potrošaču. U nacionalnim gospodarstvima trgovina je jedan od najznačajnijih gospodarskih sektora. U ovom radu razmatra se sudjelovanje distributivne trgovine i ostalih odabranih djelatnosti u stvaranju bruto domaćeg proizvoda, te njihov doprinos zaposlenosti i razvoju cjelokupnog gospodarstva. Stanja, kretanja i trendovi na području ključnih pokazatelja važnosti pojedine djelatnosti razmatrat će se u razdoblju recesije u hrvatskom gospodarstvu. Razmotrit će se kako povremena usporavanja i stagnacije u privrednoj aktivnosti za vrijeme recesije utječu na gospodarske djelatnosti.

Ključne riječi: distributivna trgovina, zaposlenost, bruto dodana vrijednost, recesija, prerađivačka industrija, građevinarstvo, prijevoz i skladištenje, poslovanje nekretninama

Summary and keywords

Distributive trade includes all forms of trading activities, starting with the supply of goods from the producer, until it is sold to the ultimate consumer. In national economies, trade is one of the most important economic sectors. This paper deals with distributive trade and other selected activities in the creation of gross domestic product, their contribution to employment and the development of the entire economy. Conditions, movements and trends in the area of key indicators of the importance of certain activities will be considered in the period of recession in the Croatian economy. It will be considered how periodically slowdowns and stagnations in economic activity during the recession have an impact on economic activity.

Key words: distributive trade, employment, gross added value, recession, manufacturing, construction, transport and storage, real estate business

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Predmet i cilj rada	1
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja.....	1
1.3. Sadržaj i struktura rada	1
2. POJMOVNO ODREĐENJE DISTRIBUTIVNE TRGOVINE	3
2.1. Definicija distributivne trgovine	3
2.2. Klasifikacija distributivne trgovine	4
2.3. Uloga distributivne trgovine u gospodarstvu.....	7
3. POJMOVNO ODREĐENJE OSTALIH ODABRANIH DJELATNOSTI	9
3.1. Prerađivačka industrija.....	9
3.2. Građevinarstvo	11
3.3. Prijevoz i skladištenje	12
3.4. Poslovanje nekretninama.....	13
4. RAZDOBLJE RECESIJE U HRVATSKOM GOSPODARSTVU.....	15
4.1. Definicija recesije.....	15
4.2. Pokazatelji recesije	15
4.3. Utjecaj recesije na nacionalno gospodarstvo.....	17
5. KLJUČNI KVANTITATIVNI POKAZATELJI VAŽNOSTI ODABRANIH DJELATNOSTI U RH (2009.-2014. GODINA)	20
5.1. Kvantitativna analiza poslovnih subjekata u razdoblju recesije	20
5.2. Kvantitativna analiza zaposlenosti u razdoblju recesije	22
5.3. Kvantitativna analiza bruto domaćeg proizvoda	24
5.4. Analiza baznih indeksa promatranog razdoblja	25
6. KOMPARATIVNA ANALIZA DISTRIBUTIVNE TRGOVINE I OSTALIH ODABRANIH DJELATNOSTI U HRVATSKOM GOSPODARSTVU (2009.-2014. GODINA).....	28
6.1. Komparativna analiza distributivne trgovine i ostalih odabranih djelatnosti	28
6.2. Komparativna analiza sektora distributivne trgovine	35
7. ZAKLJUČAK.....	41
LITERATURA.....	43
POPIS TABLICA.....	45
POPIS SLIKA	45
POPIS GRAFIKONA.....	45
ŽIVOTOPIS.....	46

1.UVOD

Distributivna trgovina je jedna od najvažnijih djelatnosti u hrvatskom gospodarstvu. Važnost distributivne trgovine i svih ostalih djelatnosti i sektora u nekom gospodarstvu se očituje u mogućnosti stvaranja dodane vrijednosti . Stvaranje dodane vrijednosti u nekoj gospodarskoj aktivnosti jedan je od najvažnijih pokazatelja doprinosa te aktivnosti stvaranju društvenog bruto proizvoda. Predmet mog interesa u ovom diplomskom radu je utvrditi u kojoj mjeri je distributivna trgovina sudjelovala u stvaranju bruto domaćeg proizvoda u razdoblju recesije. Isto tako cilj je razmotriti zaposlenost i stanje poslovnih subjekata u promatranom razdoblju. Da bi se što bolje uvidjela važnost distributivne trgovine, te kategorije razmotrit će se i u ostalim odabranim djelatnostima i na kraju analizirati i usporediti.

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet ovog rada je utvrditi pojam, ulogu i položaj distributivne trgovine u hrvatskom gospodarstvu. U ovom radu uloga distributivne trgovine promatrat će se u određenom vremenskom razdoblju, u razdoblju recesije. Isto tako, pojmovno će se odrediti ostale odabrane djelatnosti (prerađivačka industrija, građevinarstvo, prijevoz i skladištenje, te poslovanje nekretninama) i njihova uloga u gospodarstvu naše države. Cilj ovog rada je potkrijepiti teorijsku osnovu o odabranim djelatnostima, kvantitativnim izračunima u drugom dijelu rada, te na temelju toga utvrditi ulogu distributivne trgovine u vrijeme recesije u odnosu na druge djelatnosti.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

Za potrebe ovog rada bit će korišteni sekundarni izvori podataka. Za teorijski dio rada koristit će se različite knjige i udžbenici iz područja distributivne trgovine i ostalih odabranih djelatnosti. Biti će korišteni različiti članci i radovi koji se bave tematikom ekonomskih i financijskih kriza. Koristit će se i različiti stručni radovi, te podaci sa internetskih stranica. Za praktični dio rada koristit će se unaprijed prikupljeni, javno dostupni podaci. podaci će se prikupljati sa stranica Državnog zavoda za statistiku, Hrvatske narodne banke, Nacionalne klasifikacije djelatnosti (nadalje: NKD) i ostalih.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Rad je strukturiran u 7 poglavlja.

Prvo poglavlje je uvodni dio. U njemu će biti opisan predmet i cilj rada, sadržaj i struktura rada , te izvori i metode prikupljanja podataka koji će se koristiti u izradi.

U drugom poglavlju će se teorijski odrediti pojam distribucijske trgovine, njena klasifikacija i uloga distributivne trgovine u gospodarstvu.

Treće poglavlje pojmovno određuje ostale odabrane djelatnosti koje će koristiti u usporednoj analizi distributivne trgovine.

Četvrto poglavlje se temelji na određivanju razdoblja recesije u hrvatskom gospodarstvu. Uz definiranje i pokazatelje recesije, utvrdit će se utjecaj recesije na nacionalno gospodarstvo.

Peto poglavlje je početak praktičnog dijela rada. U ovom poglavlju računat će se ključni kvantitativni pokazatelji važnosti odabranih djelatnosti u RH. Računat će se pokazatelji vezani za poslovne subjekte, zaposlene osobe i bruto domaći proizvod. Isto tako korištenjem statističkih formula izračunat će se bazni indeksi kako bi se lakše pratile promjene.

Šestim poglavljem će se nastojati obrazložiti izračunati pokazatelji u prethodnom poglavlju. Provest će se komparativna analiza distributivne trgovine i ostalih odabranih djelatnosti, isto kao i komparativna analiza pojedinih komponenti distributivne trgovine.

U sedmom poglavlju dat će se zaključak rada sukladno s teorijskim i praktičnim dijelom rada.

2. POJMOVNO ODREĐENJE DISTRIBUTIVNE TRGOVINE

Danas se distributivna trgovina smatra pravom gospodarskom aktivnošću sa svojim specifičnim karakteristikama koje zahtijevaju da se izučava kao sve ostale gospodarske aktivnosti. U suvremenoj ekonomskoj literaturi distributivna trgovina se najčešće definira kao ukupnost svih oblika trgovačkih aktivnosti, od nabavke robe od proizvođača do isporuke robe krajnjem potrošaču.

2.1. Definicija distributivne trgovine

Distributivna trgovina je jedna od najstarijih djelatnosti, ali je u prošlosti u ekonomskoj literaturi bila slabo zastupljena.

Korijeni suvremene trgovine sežu davno u prošlost, u daleko 15.stoljeće i povezuju se sa Benediktom Kotruljevićem i njegovom knjigom „ O trgovini i savršenom trgovcu“.

Još u 15.st. Kotruljević je istaknuo kako je trgovina usmjerena prije svega na stvaranje općeg dobra jer dobavlja robe iz onih krajeva koji njima obiluju u one krajeve gdje ih nema kako bi udovoljila ljudske potrebe (Kotruljević, prijevod, 2005: 16).¹

Prema Kotruljeviću: “Trgovina je vještina ili skup pravila po kojima se legitimne (vlasne) osobe pravično vladaju u trgovačkim stvarima, radi očuvanja ljudskog roda i s nadom u dobitak.”²

S promjenom shvaćanja distributivne trgovine, mijenjale su se i njene definicije. S početnih tradicionalnih gledišta distributivne trgovine, definicije su postale sve cjelovitije.

Definirana je kao skup zadataka koji podrazumijeva kupovinu proizvoda ili usluga kako bi se ponovno prodali s određenom maržom koja pokriva troškove i rizike poslovanja.³ Ovakvo shvaćanje distributivne trgovine može se okarakterizirati kao tradicionalno. Gospodarski razvoj, poslije Drugog svjetskog rata, koji je doveo do povećanja proizvodnje i značajnih promjena na tržištu na temelju postepenog jačanja uloge trgovinskih poduzeća u lancu vrijednosti od proizvođača do potrošača, promijenio je pogled na distributivnu trgovinu.

¹ Renko, S. Knežević, B. Vouk, R. (2010) Izazovi trgovine u recesiji. Zagreb: Ekonomski fakultet. Str. 1.

² Knežević, B. (2011) Značaj distributivne trgovine u gospodarstvu Hrvatske. Zagreb: Ekonomski fakultet.

Predavanje. Dostupno na:

<http://www.efzg.unizg.hr/UserDocImages/trg/bknezevic/ttp2011/seminari/sem02.pdf> (10.05.2019.)

³ Schaffers, H. (2011) Retail and Wholesale Trade Sector – Final sector report. Brussels: Europe INNOVA Sectoral Innovation. Str.11.

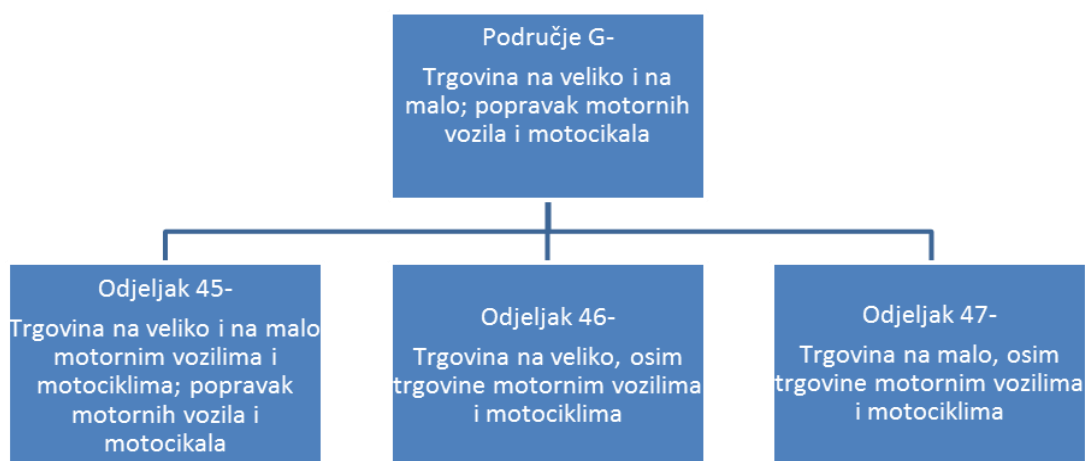
Dakle, može se reći da je trgovina danas „gospodarska djelatnost koja se sastoji u stalnom izboru, razvijanju, prikazivanju i nabavljanju različitih vrsta robe, u prenošenju informacija o iskazanoj potražnji kupaca, uskladištenju i čuvanju zaliha robe koje su potrebne za prodavanje te preprodaji robe velikom broju pojedinačnih i organiziranih potrošača, u količinama, na način, na onome mjestu i u ono vrijeme koje odgovara njihovim zahtjevima, a sve to s tendencijama poslovnoga povezivanja i suradnje s proizvođačima i s potrošačima.“⁴

Na temelju povijesne analize razvoja trgovine došlo se do zaključka o stalnom porastu njezina značenja, s obzirom na prostorno i vremensko udaljavanje proizvodnje od potrošnje te sve veću specijalizaciju proizvodnje i razvijanje sve većih različitosti u potrošnji.⁵

2.2. Klasifikacija distributivne trgovine

U republici Hrvatskoj distributivna trgovina je definirana Nacionalnom klasifikacijom djelatnosti. Prema NKD-u razvrstavaju se po djelatnostima pravne osobe, fizičke osobe koje obavljaju djelatnost sukladno propisima, tijela državne vlasti, tijela državne uprave i jedinice lokalne samouprave i uprave. Nacionalnom klasifikacijom se određuju područja, podpodručja, odjeljci, skupine, razredi i podrazredi gospodarskih i onih djelatnosti, a propisuje ju Vlada Republike Hrvatske. Na slici 1. prikazana je klasifikacija distributivne trgovine.

Slika 1. Klasifikacija distributivne trgovine prema NKD-u 2007.

Izvor: izrada autora prema podacima sa NKD-a

⁴ Segetelija, Z. Knego, N. Knežević, B. Dunković, D. (2011) Ekonomika trgovine. Zagreb: Novi informator. Str.33.

⁵ Ibid. Str.36.

Odjeljak 45 uključuje sve djelatnosti koje su povezane s prodajom i popravkom motornih vozila i motocikla, dok odjeljci 46 i 47 uključuju sve ostale djelatnosti u području trgovine.

Odjeljak 45 je odjeljak trgovina na veliko i na malo motornim vozilima i motociklima; popravak motornih vozila i motocikla. Ovaj odjeljak uključuje sve djelatnosti (osim proizvodnje i iznajmljivanja) povezane s motornim vozilima i motociklima, uključujući kamione i teretnjake kao što su trgovina na veliko i na malo novim i rabljenim vozilima, popravak i održavanje vozila te trgovina na veliko i na malo dijelovima i priborom za motorna vozila i motocikle. Također su uključene i djelatnosti posredovanja u trgovini na veliko i na malo vozilima, dražbe automobila u vezi s trgovinom na veliko te trgovina na veliko putem interneta. Ovaj odjeljak također uključuje djelatnosti kao što su pranje i poliranje vozila, itd. Ovaj odjeljak isključuje trgovinu na malo motornim gorivima, mazivima ili proizvodima za hlađenje te iznajmljivanje motornih vozila ili motocikla.⁶

Značajniji odjeljci, tj. sastavnice distributivne trgovine su odjeljci 46 i 47, tj. trgovina na veliko i trgovina na malo.

Trgovina na veliko, osim trgovine motornim vozilima i motociklima, tj. odjeljak 46, uključuje trgovinu na veliko za vlastiti račun ili uz naplatu ili na osnovi ugovora (posredovanje), a odnosi se na trgovinu na veliko na domaćem tržištu, kao i na međunarodnu trgovinu na veliko (uvoz/izvoz).

Ovaj odjeljak isključuje:

- trgovinu na veliko motornim vozilima, stambenim auto prikolicama i motociklima
- trgovinu na veliko priborom za motorna vozila i motocikle,
- iznajmljivanje i davanje robe u zakup (leasing),
- pakiranje čvrste robe i punjenje tekuće ili plinovite robe u boce, uključujući miješanje i filtriranje za treće osobe.⁷

Osobitost veletrgovine u sustavu distribucije proizlaze iz njezina položaja, budući da ona može povezivati ne samo proizvođača s trgovinom nego i proizvođača s proizvođačem odnosno trgovinu s trgovinom. Te su specifičnosti uvjetovale nastajanje različitih oblika

⁶ NKD 2007. S OBJAŠNJENJIMA. Str.111. Dostupno na:
https://eobrt.portor.hr/dokumenti/nkd2007_s_objasnjenjima.pdf

⁷ Ibid. Str.113.

veletrgovinskih poduzeća i poslovnih jedinica. Svakako, tu je riječ ne samo o obavljanju tipičnih veletrgovinskih funkcija nego i o eventualnom preuzimanju funkcija prethodnoga (proizvodnog) i sljedećega (maloprodajnog) stupnja, zahvaljujući okrupnjivanju, integraciji, kooperaciji i sl.⁸

Dakle, poduzeća trgovine na veliko kontinuirano nabavljaju robu da bi je ponovo prodala, radi ostvarivanja dobiti, daljnjim prerađivačima (industriji, zanatstvu), drugim trgovinskim poduzećima (trgovina na veliko, trgovina na malo) ili velikim potrošačima (država, vojska, ugostiteljstvo).⁹

Trgovina na malo osim trgovine motornim vozilima i motociklima, tj. odjeljak 47, uključuje trgovinu na malo (prodaju bez prerade) novim i rabljenim predmetima pretežno stanovništvu za osobnu potrošnju ili uporabu u kućanstvu koja se obavlja u prodavaonicama, robnim kućama, na štandovima, putem pošte i interneta, uličnih prodavača, prodajom od vrata do vrata, putem potrošačkih zadruga itd.

Trgovina na malo prvo se razvrstava prema vrsti prodajnog mjesta (trgovina na malo u prodavaonicama: skupine 47.1 do 47.7; trgovina na malo izvan prodavaonica: skupine 47.8 i 47.9). Trgovina na malo u prodavaonicama uključuje i trgovinu na malo rabljenim predmetima (razred 47.79).

Kod trgovine na malo u prodavaonicama postoji daljnja razlika između specijalizirane trgovine na malo (skupine 47.2 do 47.7) i nespecijalizirane trgovine na malo (skupina 47.1). Navedene skupine dalje su podijeljene prema rasponu prodanih proizvoda.

Prodaja izvan prodavaonica razlikuje se prema načinu na koji se obavlja, primjerice trgovina na malo na štandovima i tržnicama (skupina 47.8) i ostala trgovina na malo izvan prodavaonica, npr. narudžbe poštom, dostava kupcu na kućnu adresu, prodaja pomoću samoposlužnih aparata itd. (skupina 47.9).

Roba koja se prodaje u ovom odjeljku se u pravilu odnosi na robu široke potrošnje ili trgovine na malo. Iz tog je razloga roba koja se inače ne prodaje u trgovini na malo isključena iz ovog odjeljka (npr. žitarice, rude, industrijski strojevi i oprema, itd.). Ovaj odjeljak također uključuje jedinice koje se bave pretežno prodajom stanovništvu proizvoda kao što su osobna

⁸ Segetelija, Z. Knego, N. Knežević, B. Dunković, D. (2011) Ekonomika trgovine. Zagreb: Novi informator. Str.68.

⁹ Berekoven, L. (1986) Grundlagen der Absatzwirtschaft, Dritte Auflage, Verlag Neue Wirtschafts- Briefe, Herne. Berlin. Str.30.

računala, papirnata roba i pisaći pribor, boje ili drva, iako se ovi proizvodi ne moraju koristiti za osobnu potrošnju ili uporabu u kućanstvu. Rukovanje robom, koje je uobičajeno u trgovini, ne utječe na osnovne karakteristike robe i može uključivati npr. sortiranje, odvajanje, miješanje i pakiranje.

Maloprodaja kao djelatnost obuhvaća sve aktivnosti vezane za prodaju robe i usluga krajnjim potrošačima odnosno stanovništvu za osobnu upotrebu ili upotrebu u kućanstvu te predstavlja sve transakcije u kojima kupac namjerava potrošiti proizvod u osobnoj, obiteljskoj i kućanskoj uporabi. Krajnji potrošači su fizičke osobe koje kupuju proizvode za osobnu upotrebu u domaćinstvu, dakle u neposlovne svrhe. Budući da djelatnost maloprodaje vrši prodaju robe i usluga krajnjim potrošačima, direktno utječe na realizaciju osnovnog marketing principa “zadovoljenje potreba i želja potrošača“. Maloprodaja također predstavlja veliki izvor marketing informacija o stavovima, željama i potrebama potrošača, s obzirom da ima direktan kontakt s potrošačima. Maloprodajom se bave trgovci na malo, ali u nekim slučajevima i proizvođači i veletrgovci kada proizvode prodaju izravno krajnjem potrošaču, no to je više iznimka nego pravilo.¹⁰

2.3. Uloga distributivne trgovine u gospodarstvu

Trgovina u cjelini, a posebno maloprodaja, u Republici Hrvatskoj spada među najvažnije dijelove hrvatskoga gospodarstva. Preko trgovine, Republika Hrvatska se ubrzano globalizira što je posebna dimenzija njezine uloge u gospodarskom životu. Nesporna je činjenica da upravo trgovina pokazuje smjer kretanja u gospodarstvu u smislu nužnosti prilagođavanja poslovanja u odnosu na zahtjeve suvremenih svjetskih trendova.

S obzirom na važnost trgovine i dinamičnost tog sektora koji treba biti u funkciji i interesu cjelokupnog gospodarstva Republike Hrvatske, uspostavljen je pravni temelj u okviru kojeg se vodi računa kako o zaposlenicima tako i o potrošačima u smislu njihove opskrbljenosti robama na udaljenim i izoliranim područjima kao i robama koje su vezane uz poštivanje kulturnih i obiteljskih tradicija te potreba turista. Dakle, kod stvaranja pravnog temelja za obavljanje trgovine vodilo se računa o funkcioniranju cjelokupne društvene zajednice.¹¹

¹⁰ Heron, J. (2017) Trendovi u trgovini na malo u Republici Hrvatskoj. Završni rad. Požega: Veleučilište u Požegi. Str.2. Dostupno na : <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:112:831032>

¹¹ Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrtništva. Trgovina i unutarnje tržište. Dostupno na: <https://www.mingo.hr/page/kategorija/trgovina-i-strateske-robe> (14.05.2019.)

Trgovinski je sektor u razvijenim gospodarstvima jedan od najvažnijih sektora, ako ne i najvažniji gospodarski sektor. Razvijena gospodarstva karakterizira trend opadanja udjela industrijskih sektora u gospodarskoj strukturi te rast udjela trgovinskog i uslužnog sektora. Rastući troškovi radne snage, restriktivni zakonski uvjeti i nedostatak primarnih sirovina uvjetuju preseljenje industrijske proizvodnje u dijelove svijeta u kojima spomenuti problemi nisu toliko izraženi. Istovremeno je potražnja za dobrima u razvijenim zemljama porasla zbog povećane potrošačke moći stanovništva. Ovakvi su trendovi uzrokovali pojačanu trgovinsku aktivnost i ubrzani razvoj trgovinskog sektora koji ima za cilj približiti proizvodnju i potrošnju.¹²

¹² Renko, S. Knežević, B. Vouk, R. (2010) Izazovi trgovine u recesiji. Zagreb: Ekonomski fakultet. Str. 53.

3. POJMOVNO ODREĐENJE OSTALIH ODABRANIH DJELATNOSTI

„Djelatnost (*activity*) je kombinacija resursa kao što su oprema, rad, tehnike proizvodnje, informacijske mreže ili kombinacija proizvoda kojoj je rezultat stvaranje specifičnih roba ili usluga. Djelatnost određuju input proizvoda (roba ili usluga), proizvodni proces i output proizvoda.“¹³

Za jasniji prikaz važnosti distributivne trgovine, usporedit će se sa ostalim odabranim djelatnostima iz Nacionalne klasifikacije djelatnosti, a to su: prerađivačka industrija, građevinarstvo, prijevoz i skladištenje i poslovanje nekretninama.

3.1. Prerađivačka industrija

Prema NKD-u prerađivačka industrija obuhvaća područje C.

Ovo područje uključuje fizičke ili kemijske transformacije materijala, tvari ili sastojaka u novi proizvod, iako to ne može biti jedini i univerzalni kriterij za definiranje prerađivačke industrije. Materijali, tvari ili sastojci koji se transformiraju su sirovine koje nastaju kao proizvodi poljoprivrede, šumarstva, ribarstva, rudarstva i vađenja te drugih prerađivačkih djelatnosti. Velike promjene, obnavljanje ili rekonstrukcija proizvoda općenito se smatraju prerađivačkom industrijom.

Rezultat prerađivačkog procesa jest proizvod koji može biti gotov u smislu da je spreman za uporabu ili konzumiranje, ili polugotov proizvod koji je input za daljnju preradu. Npr. proizvod rafinerije aluminijske jest input koji se koristi u primarnoj proizvodnji aluminijske; primarni aluminij input je u pogonu za izvlačenje aluminijske žice; aluminijska žica input je u proizvodnji žičanih proizvoda.¹⁴

Prema NKD 2007 u ovo područje pripadaju sljedeće djelatnosti:

- proizvodnja prehrambenih proizvoda, pića i duhanskih proizvoda,
- proizvodnja tekstila, odjeće, kože i srodnih proizvoda,
- prerada drva i proizvoda od drva i pluta, slame, pletarskih materijala, papira i proizvoda od papira,
- tiskanje i umnožavanje snimljenih zapisa,

¹³ Narodne novine (2012) Zakon o službenoj statistici. Zagreb: Narodne novine d.d. br.111/98., 124/08.

¹⁴ NKD 2007. S OBJAŠNJENJIMA. Str.21. Dostupno na:

https://eobrt.portor.hr/dokumenti/nkd2007_s_objasnjenjima.pdf

- proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda, kemikalija, kemijskih proizvoda, osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka,
- proizvodnja proizvoda od gume i plastike,
- proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda,
- proizvodnja metala, gotovih metalnih proizvoda,
- proizvodnja računala te elektroničkih i optičkih proizvoda i električne opreme,
- proizvodnja strojeva i uređaja,
- proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica i ostalih prijevoznih sredstava,
- proizvodnja namještaja,
- ostala prerađivačka industrija, popravak i instaliranje strojeva i opreme.¹⁵

Prerađivačka industrija je, uz sektor financijskog posredovanja, poslovanja nekretninama, iznajmljivanja i poslovnih usluga, sektor gospodarstva s ponajvećim udjelom u strukturi bruto domaćeg proizvoda (BDP-a) i ukupnoj zaposlenosti Republike Hrvatske, te apsolutno najvećim udjelom u ukupnom izvozu.

Kao takva, prerađivačka industrija morala bi biti najvažniji oslonac gospodarstva Republike Hrvatske i njezina glavna strateška odrednica. Prerađivačku industriju u Hrvatskoj u proteklom razdoblju karakteriziraju promjene koje se očituju u povećanju značajnosti i obujma proizvodnje u onim djelatnostima koje nisu tehnološki intenzivne (odnosno u industrijama niske i niže srednje tehnološke razine). Takve promjene govore o tome da je potrebno poduzimati aktivnosti na promjeni strukture prerađivačke industrije u Republici Hrvatskoj, u smjeru podizanja konkurentnosti i sposobnosti proizvodnje izvoznih proizvoda s višom dodanom vrijednošću, imajući u vidu činjenicu da je Hrvatska malo i otvoreno gospodarstvo u razvoju koje mora izvoziti da bi ostvarilo gospodarski rast i ekonomski prosperiralo.

Konkurentan i efikasan industrijski sektor primarno ovisi o sposobnosti same industrije da se neprekidno prilagođava i reagira na promjene u okruženju, te usmjerava svoje aktivnosti na strukturne reforme i prilagodbe zahtjevima tržišta. Pri tome je zadatak države unaprjeđivati uvjete za odvijanje tih aktivnosti, a intervenirati samo iznimno, u slučajevima tržišnih

¹⁵ Hrvatska gospodarska komora. O odjelu prerađivačke industrije. Dostupno na: <https://www.hgk.hr/o-odjelu-za-prerativacku-industriju> (11.05.2019.)

neuspjeha, te na taj način pridonijeti efikasnijem funkcioniranju tržišta i stvaranju povoljnijeg poduzetničkog okvira.¹⁶

U hrvatskom gospodarstvu najveću ulogu u sektoru prerađivačke industrije imaju prehrambena i drveno-prerađivačka industrija.

3.2. Građevinarstvo

Prema NKD-u građevinarstvo obuhvaća područje F.

Ovo područje uključuje opće i specijalizirane građevinske djelatnosti gradnje zgrada i građevina niskogradnje. Uključuje radove na novim građevinama, popravke, nadogradnju i preinake, podizanje montažnih zgrada ili drugih građevina na gradilištu od prethodno izrađenih dijelova i gradnju privremenih građevina.

Opće građevinske djelatnosti uključuju cjelovitu gradnju stambenih i uredskih zgrada, zgrada za trgovinu, komunalnih i drugih zgrada javne namjene, poljoprivrednih zgrada itd., ili radove na gradnji građevina niskogradnje, kao što su autoceste, ulice, mostovi, tuneli, željezničke pruge, uzletišta za avione, morske i druge luke, sustavi za navodnjavanje i druge vodne građevine, kanalizacijski sustavi, industrijske građevine, cjevovodi i električni vodovi, sportske građevine itd.

Ovi se radovi mogu obavljati za vlastiti račun ili uz naplatu ili na osnovi ugovora za račun drugih. Dio radova, a katkada i cjelokupni radovi, mogu se dati na izvođenje podizvođačima. Poslovni subjekt koji odgovara za cjelokupni građevinski projekt razvrstava se u područje građevinarstva.

Ovdje je također uključen popravak zgrada i građevina niskogradnje.¹⁷

Promjene u kretanjima na tržištu nekretnina mogu imati znatan utjecaj na ukupna kretanja u gospodarstvu, pa se zbog toga često naglašava važnost njihova kontinuiranog praćenja, kao i izrade kvalitetnih analiza tržišta nekretnina. Općenito, analiza tržišta nekretnina najčešće se odnosi na ispitivanje tržišnog potencijala i utrživosti, odnosno konkurentnosti postojećih i planiranih objekata. Pri tome je snažan naglasak na istraživanju tržišnog potencijala, što zapravo podrazumijeva definiranje ponude i potražnje na dotičnom tržištu, kao i

¹⁶ Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta. Prerađivačka industrija. Dostupno na: <https://www.mingo.hr/page/kategorija/preradivacka-drveno-preradivacka-i-prehrambena-industrija> (11.05.2019.)

¹⁷ NKD 2007. S OBJAŠNJENJIMA. Str.104. Dostupno na: https://eobrt.portor.hr/dokumenti/nkd2007_s_objasnijenjima.pdf

identificiranje njihovih determinanti. Za rezultate takvih analiza zainteresirani su brojni subjekti, počevši od razvojnih stručnjaka, investitora, lokalnih vlasti, zemljoposjednika, preko pojedinaca koji se bave kupoprodajom nekretnina i njihovim iznajmljivanjem, pa sve do vlasnika stanova koji u njima žive te podstanara.¹⁸

3.3. Prijevoz i skladištenje

Prema NKD-u prijevoz i skladištenje pripadaju području H. Ovo područje uključuje djelatnosti u vezi s obavljanjem putničkog ili robnog prijevoza, bilo redovitoga ili izvanrednoga, željeznicom, cjevovodom, cestom, vodom ili zrakom te prateće djelatnosti na terminalima i parkiralištima, prekrcaj tereta, skladištenje itd. U ovo područje uključeno je iznajmljivanje prijevoznih sredstava i opreme s vozačem ili rukovateljem. Također su uključene poštanska i kurirska djelatnost.

Ovo područje isključuje:

- generalni remont ili popravak prijevoznih sredstava, osim motornih vozila,
- gradnju, održavanje i popravak cesta, željezničkih pruga, luka, zračnih luka,
- održavanje i popravak motornih vozila,
- iznajmljivanje prijevoznih sredstava ili opreme bez vozača ili rukovatelja.¹⁹

Kada je riječ o prometu kao ekonomskoj kategoriji, u teoriji i praksi susrećemo se s poimanjem prometa u širem i u užem smislu. U širem smislu promet može značiti: promet roba, promet novca ili kapitala, itd. U užem smislu pod prometom podrazumijevamo prijenos ili prijevoz ljudi, dobara, slika, vijesti, informacija, energije i sl. s jednog na drugo mjesto.

„Prijevoz (kao dio pojma promet) predstavlja djelatnost kojom se pomoću posebnih tehničkih sredstava i osobite organizacije svladavaju prostorne udaljenosti prenoseći ljude, dobra i energiju s mjesta na mjesto.“²⁰

¹⁸ Tica, J. Boras, T. (2012) Uloga tržišta nekretnina i građevinske industrije u strategiji razvoja malog otvorenog gospodarstva. U : Družić, I. i Družić, G., ur. Razvojna strategija malog nacionalnog gospodarstva u globaliziranom svijetu. Zagreb: Ekonomski fakultet. Vol 1. Str. 321-352. Dostupno na: <http://web.efzg.hr/repec/Chapters/chapter12-11.pdf>

¹⁹ NKD 2007. S OBJAŠNJENJIMA. Str.127. Dostupno na: https://eobrt.portor.hr/dokumenti/nkd2007_s_objasnjenjima.pdf

²⁰ Čavrak, V. (2002) Ekonomika prometa. Zagreb: Škola za cestovni promet. Str.4.

Prijevozna usluga je output nematerijalnog oblika i ne može se uskladištiti pa se višak potražnje iznad ponude ne može zadovoljiti dekuliranjem postojećih zaliha, niti se višak ponude iznad potražnje može kumulirati na zalihama, što nameće potrebu da se procesi proizvodnje i potrošnje te usluge odvijaju istovremeno.²¹

Uz prijevoz područje H uključuje i skladištenje. Organizacija skladišnoga poslovanja ovisi o brojnim čimbenicima, kao što je veličina skladišta, vrsta skladišta, odnosno o njegovoj misiji, lokaciji skladišta, stupnju mehanizacije i automatizacije skladišnoga poslovanja, stupnju informatizacije skladišnoga poslovanja, strukturi i stupanju obrazovanja, osposobljenosti, vještini, iskustvu zaposlenika. U dizajniranju organizacije skladišnoga poslovanja treba imati na umu posebnosti unutrašnje i vanjske organizacije skladišnoga poslovanja.²²

3.4. Poslovanje nekretninama

Ova djelatnost obuhvaća područje L NKD-a. Ovo područje uključuje djelatnosti najmodavaca, posrednika i/ili mešetara u jednoj ili više sljedećih djelatnosti: prodaja ili kupnja nekretnina, iznajmljivanje nekretnina, pružanje ostalih usluga vezanih uz poslovanje nekretninama kao što su procjena nekretnina ili usluge založnih posrednika. Djelatnosti u ovom području mogu se obavljati s vlastitim ili zakupljenim nekretninama, uz naplatu ili na osnovi ugovora. Također je uključena gradnja građevina u kombinaciji sa zadržavanjem vlasništva nad nekretninom ili davanjem u najam takve nekretnine. Ovo područje uključuje upravljanje nekretninama.²³

Ovo područje obuhvaća različite razrede vezane za poslovanje nekretninama, a to su: kupnja i prodaja vlastitih nekretnina, iznajmljivanje i upravljanje vlastitim nekretninama ili nekretninama uzetim u zakup (leasing), poslovanje nekretninama uz naplatu ili na osnovi ugovora, agencije za poslovanje nekretninama, upravljanje nekretninama uz naplatu ili na osnovi ugovora.

Ova djelatnost regulirana je Zakonom o posredovanju u prometu nekretninama. Ovim se Zakonom određuju uvjeti za obavljanje djelatnosti posredovanja u prometu nekretninama, sklapanje ugovora o posredovanju u prometu nekretninama, opći uvjeti poslovanja, prava i obveze posrednika u prometu nekretnina, agenata posredovanja u prometu nekretnina i

²¹ Naletina, D. (2019) Općenito o prometu i prometnim granama. Zagreb: Ekonomski fakultet. Predavanje.

²² Krpan, Lj. Maršanić, R. Jedvaj, V. (2014) Upravljanje zalihama materijalnih dobara i skladišno poslovanje u logističkoj industriji. Rijeka. Tehnički glasnik 8. Str. 269-277. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/129385>

²³ NKD 2007. S OBJAŠNJENJIMA. Str.151. Dostupno na: https://eobrt.porbor.hr/dokumenti/nkd2007_s_objasnjenjima.pdf

nalogodavaca, posrednička naknada, stručni ispit za obavljanje poslova agenta te nadzor i upravne mjere nad obavljanjem posredovanja u prometu nekretnina.²⁴

Isto tako, od strane Hrvatske gospodarske komore, donesen je Kodeks etike u poslovanju posrednika u prometu nekretnina. U cilju odgovornog i etički utemeljenog ponašanja i primjene načela savjesnosti i poštenja, potičući razvijanje kvalitetnih odnosa i lojalne konkurencije u području posredovanja u prometu nekretnina, te radi zaštite stranaka i zaposlenika, članice Udruženja poslovanja nekretninama Hrvatske gospodarske komore sporazumno su na Vijeću Udruženja održanom 22. studenoga 2011. usvojile Kodeks etike u poslovanju posrednika u prometu nekretnina, a koji je Skupština Hrvatske gospodarske komore potvrdila na sjednici održanoj 30. studenoga 2011.

Radi potrebe usklađivanja odredaba Pravila poslovanja posrednika u prometu nekretninama sa Zakonom o posredovanju u prometu nekretnina izrađen je Kodeks koji u cijelosti zamjenjuje Pravila poslovanja, te stupanjem na snagu ovog Kodeksa prestaju važiti Pravila poslovanja.

²⁴ Narodne novine (2019) Zakon o posredovanju u prometu nekretninama. Zagreb: Narodne novine d.d. br. 32/19.

4. RAZDOBLJE RECESIJE U HRVATSKOM GOSPODARSTVU

Privredne aktivnosti svakog gospodarstva prolaze kroz određene faze. Recesija je nepoželjno stanje u gospodarstvu, a očituje se kroz povremena usporavanja privrednih aktivnosti neke zemlje praćena istodobnim pogoršanjima opće ekonomske klime i stanja privrede.

4.1. Definicija recesije

Iako se pojmovi recesija, kriza, depresija, i stagnacija često u medijima koriste kao sinonimi, oni za ekonomsku znanost imaju bitno različito značenje. Intenzitet poteškoća mjeri se na skali od stagnacije, preko recesije, do depresije, a tek u konačnici može se govoriti o krizi. Stagnacija je, dakle, prva faza u kojem su stope rasta niže nego u prethodnom razdoblju. S druge strane, recesija označava pad ekonomske aktivnosti, odnosno pad zaposlenosti, industrijske proizvodnje, trgovine, i dohodaka. Stroga definicija određuje recesiju kao silaznu putanju bruto domaćeg proizvoda tijekom dva uzastopna 2 tromjesečja, no stručnjaci se ne pridržavaju nužno ove definicije i dopuštaju iznimke. Jednostavnije rečeno, recesija obilježava znatan pad ekonomske aktivnosti vidljiv u različitim dijelovima gospodarstva koji traje više mjeseci.

Teška recesija, koja traje dugo i uključuje pad BDP-a u iznosu većem od 10% naziva se depresijom. Poznata je velika povijesna depresija brojnih gospodarstava koja je u SAD započela 1929, a završila tijekom 1930-tih. U Americi je tada 13 milijuna ljudi ostalo bez posla, propalo je preko 9 tisuća banaka, a industrijska je proizvodnja pala za 45% u samo 4 godine.

Uzroci recesija nalaze se u poslovnoj i potrošačkoj klimi, stanju i kretanjima na tržištu kapitala, padu industrijske proizvodnje, deficitu platne bilance, vanjskom dugu, proračunskom deficitu, i drugima. Što se Hrvatske tiče, još sredinom 2006. godine (značajno prije suvremene financijske krize) Bečki je institut za međunarodne ekonomske studije objavio kako Hrvatsku slijedi recesija, nastavi li se višegodišnji trend usporavanja rasta, kronična nadmoć uvoza nad izvozom, rastući vanjski dug i previsok manjak u državnom proračunu.²⁵

4.2. Pokazatelji recesije

U prethodnom odlomku navedeni su uzroci koji dovode do financijskih kriza. Isto tako u razdoblju recesije ti uzroci postaju pokazatelji, tj. posljedice financijske krize. Daljnji proračunski deficit, pad bruto domaćeg proizvoda, pad proizvodnje, rast nezaposlenosti, rast

²⁵Sajter, D. (2008) Recesija u Hrvatskoj i „stezanje remena“. Popularan rad. Osijek: Prilika. Dostupno na: <https://bib.irb.hr/datoteka/485869.Recesija.pdf>

vanjskog duga, smanjenje izvoza, povećanje uvoza i ostale aktivnosti su pokazatelji recesije određenog gospodarstva.

Krajem 2008. godine financijska je kriza poprimila globalne razmjere i uzdrmala svjetsku ekonomiju. Neposredan pokretač krize bio je slom tržišta drugorazrednih hipoteka u SAD-u, no uzroci leže u doktrinarnim i pragmatičnim rješenjima koja su već duže vrijeme prevladavala na Zapadu.

Kriza nije zaobišla ni Hrvatsku, a poduzete mjere vlasti pokazale su se zakašnjelim i nedovoljnim da bi se izbjegla ozbiljna recesija. U listopadu 2008., dok je kriza još bila ograničena na financijski sektor, podignut je iznos jamčenih depozita građana sa 100 000 na 400 000 kuna, čime je osigurana stabilnost banaka i to se općenito smatra jednim od rijetkih uspješnih poteza Vlade od izbijanja krize. U studenom je Vlada iznijela šest mjera koje su većinom imale karakter neobaveznih preporuka. Još u veljači ove godine, dok su zemlje srednje i jugoistočne Europe već provodile financijske programe pomoći gospodarstvu, nije priznavala da smo suočeni s recesijom, da bi krajem mjeseca napokon izišla s paketom od deset antirecesijskih mjera.²⁶

Dana 26. veljače 2009. Vlada je donijela paket 10 antirecesijskih mjera. Prva mjera jest dodatno jačanje makroekonomske stabilnosti kroz rebalans proračuna. Vlada je kao drugu mjeru donijela rasterećenje gospodarstva od neporeznih davanja. U to je već uključeno rezanje naknade za HGK u iznosu od 25 posto. Treća mjera odnosi se na jačanje likvidnosti javnih poduzeća, a time i privatnog sektora. Pritom se radi o tome da se navedenom mjerom skraćuju rokovi obaveze plaćanja javnih poduzeća na 60 dana. Četvrta mjera u paketu uključuje usklađivanje državnih potpora sa sustavom potpora EU. Peta mjera odnosi na jačanje financijske pozicije HBOR-a za programe potpore malim i srednjim poduzećima. Šesta mjera odnosi se na potporu turizmu i jačanje svih preduvjeta za uspjeh ovogodišnje sezone. Pritom će se dati preporuka školama da sva svoja putovanja organiziraju u Hrvatskoj, kao i preporuka svim gospodarskim subjektima da se maksimalno koriste proizvodi hrvatskog gospodarstva. Sedma mjera usmjerena je na jačanje atmosfere koja će privući strane ulagače u Hrvatsku. Intenzivirat će se suradnja s lokalnom zajednicom kako bi se olakšalo stranim investitorima ulaganje u našoj zemlji. Unutar osme mjere, koja se odnosi na tržište nekretnina, Vlada će kupnju prve nekretnine još više subvencionirati kako bi se stabiliziralo stanje na

²⁶ Mlikotić, S. (2010) Globalna financijska kriza-uzroci, tijek i posljedice. Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu. Vol.44. No.89. Str.83-94. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/98006>

tržištu. Vlada od banaka očekuje da ne povišu svoje kamate, a od investitora da ne obračunavaju veliki profit, već snize svoje cijene, radi nastavka potražnje za stanovima. Deveta mjera Vlade usmjerena je na sprječavanje uvoza bofl robe, pri čemu će se na granicama pojačati inspekcijske aktivnosti. Deseta antirecesijska mjera nosi socijalno obilježje te je usmjerena na održavanje životnog standarda najugroženijih skupina društva.²⁷

Pokazatelji recesije su vrlo raznoliki i ima ih velik broj, stoga je teško jednoznačno odrediti razdoblje u kojem je pojedino gospodarstvo bilo pogođeno recesijom. U lipnju 2009.godine Državni zavod za statistiku (DZS) objavljuje da je BDP u prvom tromjesečju potonuo za 6,7 posto u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, što je najveći pad u povijesti od kad DZS vodi te podatke. U kolovozu i studenom DZS objavljuje da BDP nastavlja padati u oba tromjesečja i to za 6,9 % , odnosno 5,7% što znači da je službeni početak recesije u Hrvatskoj bila 2009. Godina. Prvi puta u veljači 2015.godine DZS objavljuje minimalan porast BDP-a, od 0,3 % , nakon 12 uzastopnih kvartala pada. Iz toga je vidljivo da je Vlada i cjelokupno gospodarstvo na dobrom putu.²⁸ Tako će se za potrebe ovog rada, vremenskim periodom recesije smatrati razdoblje od 2009.godine pa do početka 2015.godine, tj. cijela 2014.godina, radi zornijih i jasnijh izračuna i prikaza u sljedećim poglavljima.

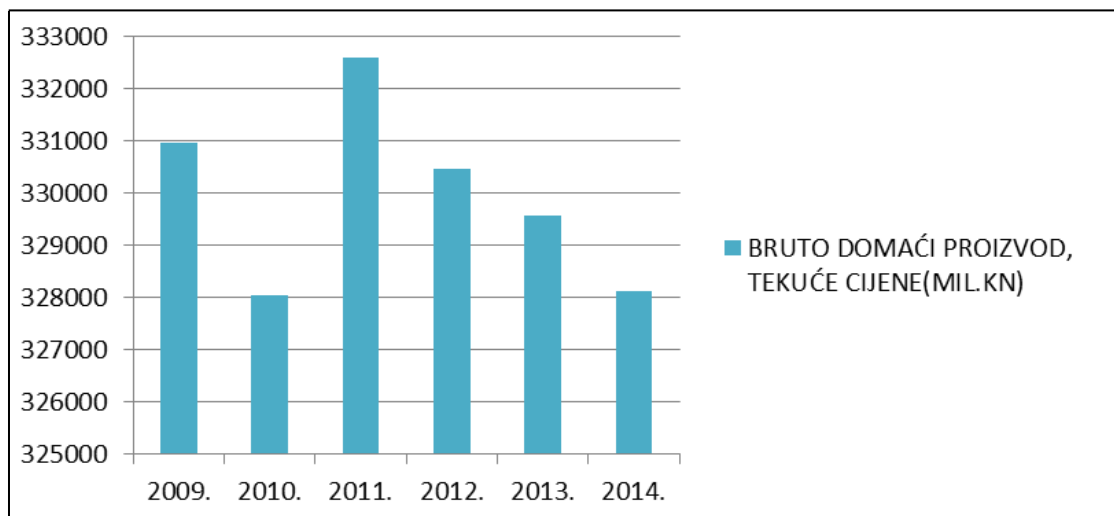
4.3. Utjecaj recesije na nacionalno gospodarstvo

Unatoč tome da je glavni pokazatelj recesije pad BDP-a, kroz njega se i uočava prisutnost krize u određenom nacionalnom gospodarstvu. Na grafikonu 1. prikazano je kretanje BDP-a u hrvatskom gospodarstvu u razdoblju recesije.

²⁷ Vidi: Vlada predstavila 10 antirecesijskih mjera. Dostupno na: <http://www.poslovni.hr/vijesti/vlada-predstavila-10-antirecesijskih-mjera-109602> (19.05.2019.)

²⁸ Vidi: Recesija u Hrvatskoj od prvog dana. Dostupno na: <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/ovako-je-pocela-recesija-u-hrvatskoj> (19.05.2019.)

Grafikon 1. Bruto domaći proizvod, godišnji obračun (mil.kn)

Izvor: izrada auta prema podacima iz Statističkog ljetopisa, 2016.godina

Na grafikonu je jasno vidljiv trend pada, tj. smanjenja bruto domaćeg proizvoda, uz iznimku njegovog rasta 2011. godine. Iako je BDP bio u porastu 2011.godine to za hrvatsko gospodarstvo nije bio znak izlaska iz recesije, već upućuje na razdoblje stagnacije u gospodarstvu.

Na samom početku 2012. godine od strane DZS-a objavljen je novi pad BDP-a, tako da razdoblje stagnacije nije dugo potrajalo. Iako je došlo do porasta BDP-a u 2011.godini (postoci po tromjesečjima su bili do 1% rasta) nacionalno gospodarstvo nije uspjelo izaći iz recesije. Bruto domaći proizvod je u drugom tromjesečju 2012. godine realno pao za 2,2 posto u odnosu na isto razdoblje 2011. godine, objavio je Državni zavod za statistiku. Pad BDP-a za 2,2 posto predstavlja produbljivanje recesije, s obzirom da je u prvom kvartalu gospodarstvo oslabilo 1,3 posto, a to je ujedno i najveći pad nakon drugog tromjesečja 2010. godine kada je BDP potonuo za 3 posto. Pad izdataka za potrošnju kućanstava, što je najveća kategorija u BDP-u, znatno je snažniji nego u prvom tromjesečju kada je pao za 0,3 posto u odnosu na isto razdoblje prošle godine. Pad potrošnje kućanstava od 3,4 posto ujedno je najveći pad od prvog tromjesečja 2010. kada je ta kategorija zabilježila pad za 4 posto.²⁹

Hrvatska je, nažalost, bila među članicama EU koje su tijekom ovog razdoblja zabilježile najveći pad gospodarstva. Točnije, veći je pad zabilježen samo u Grčkoj, čiji je realni BDP u 2014. bio 26,0% manji nego u 2008. godini, a nešto bolje je prošao Cipar u kojem je taj pad

²⁹Poslovni dnevnik. DZS: Pad BDP-a u drugom tromjesečju 2,2 posto. Dostupno na: <http://www.poslovni.hr/vijesti/dzs-pad-bdp-a-u-drugom-tromjesecju-22-posto-216385> (09.09.2019.)

iznosio 10,4%. U Hrvatskoj je realni pad BDP-a, odnosno njime mjeren pad razine gospodarske aktivnosti, iznosio 12,6%, što je ujedno dovelo i do osjetnog pada udjela u prosječnoj razini razvijenosti EU. Naime, realna razina BDP na razini cijele EU bila je u 2014. godini 0,7% veća nego u 2008. pa je, zbog takvih divergentnih kretanja, udio Hrvatske u prosječnoj razvijenosti EU smanjen sa 63% na 59%.³⁰

U usporedbi sa zemljama EU10, Hrvatska je imala najizraženiji pad, a niža razina BDP-a u 2014. u odnosu na predkriznu 2008. zabilježena je još samo u Sloveniji i Latviji. Usporedba potrošnih metoda obračuna BDP-a pokazuje da se Hrvatska među članicama EU10 nije isticala samo po realnom padu državne potrošnje. Istodobno je pad osobne potrošnje bio najizraženiji, pad vrijednosti investicija u fiksni kapital među najizraženijima, a rast vrijednosti izvoza roba i usluga najniži. Pritom je rast robnog izvoza bio među najnižima, ali je došlo i do znatnog pada vrijednosti izvoza usluga. Prije svega je devizni prihod od turizma i dalje nominalno bio manji nego u 2008. godini.³¹

Pad BDP-a je naravno popraćen i padom dugih makroekonomskih pokazatelja. Razina industrijske proizvodnje je u 2014. godini bila 16,9% niža nego u 2008., promet u trgovini na malo realno 19,7% manji, a fizički obujam građevinskih radova čak 46,7% manji. Takve trendove u proizvodnji roba i usluga pratio je i odgovarajući pad broja zaposlenih koji je u promatranom razdoblju smanjen za 14,2% ili čak 221,3 tisuće zaposlenih, a time je znatno povećana i stopa nezaposlenosti. Sa 13,2% u 2008. na 19,7% u 2014. godini. Takva kretanja na tržištu rada odredila su i relativno skroman rast neto plaća koje su u istom razdoblju, promatrano kroz njihovu prosječnu vrijednost, povećane sa 5.178 kuna na 5.535 kuna ili za samo 6,9%. Radi usporedbe, u prethodnom usporedivom razdoblju koje je završilo 2008. godinom njihov je nominalni rast iznosio daleko viših 39,2%. Tako je već 8 iz pada broja zaposlenih za 14,2% i rasta njihovih plaća za 6,9% lako uočiti utjecaj negativnih trendova na tržištu rada na pad kupovne moći stanovništva, a time i na navedena kretanja osobne potrošnje.³²

³⁰ Hrvatska gospodarska komora. Kretanje BDP-a u Hrvatskoj- izvori i posljedice. Str. 6. Dostupno na: <https://www.hgk.hr/documents/kretanje-bdp-a-u-hrvatskoj-izvori-rasta-i-posljedice5addcdb7bc19c.pdf>

³¹ Ibid. Str.6.

³² Ibid. Str.7.

5. KLJUČNI KVANTITATIVNI POKAZATELJI VAŽNOSTI ODABRANIH DJELATNOSTI U RH (2009.-2014. GODINA)

Kvantitativno istraživanje, tj. kvantitativni podaci oslanjaju se na statistiku i vjerojatnosti. Cilj kvantitativnih istraživanja je opis određenih stanja ili ustanovljavanje uzročno- posljedičnih veza između pojedinih komponenti.

U idućim poglavljima statistički će se analizirati i izračunavati pokazatelji po pojedinim djelatnostima koje su odabrane za analizu u ovome radu. Rezultat će biti brožčani pokazatelji koji će poslužiti za usporednu analizu važnosti distributivne trgovine u hrvatskom gospodarstvu za vrijeme recesije.

5.1. Kvantitativna analiza poslovnih subjekata u razdoblju recesije

Analiza poslovnih subjekata obuhvaća analizu fizičkih i pravnih osoba koje obavljaju djelatnost u skladu s propisima.

Registrirane pravne osobe jesu jedinice upisane u Registar poslovnih subjekata Državnog zavoda za statistiku, a odnose se na trgovačka društva, poduzeća, ustanove, zadruge, udruge, političke stranke i ostale neusklađene jedinice koje su imale pravni subjektivitet prema prije vrijedećim zakonima, tijela državne vlasti te tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Aktivne pravne osobe jesu jedinice upisane u Registar poslovnih subjekata navedene u prethodnoj definiciji za koje je status aktivnosti određen prema podacima Registra poreznih obveznika (godišnja prijava poreza na dobit) i podacima Registra godišnjih financijskih izvještaja Fine (Godišnji financijski izvještaj).³³

Na tablicama broj 1 i broj 2 prikazan je broj registriranih i aktivnih pravnih osoba po pojedinim djelatnostima u razdoblju recesije.

³³ Statistički ljetopis 2015. Str.84. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2015/sljh2015.pdf

Tablica 1. Registrirane pravne osobe prema područjima NKD-a 2007

GODINA	DJELATNOST					UKUPNO
	DISTRIBUTIVNA TRGOVINA	PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	GRAĐEVINARSTVO	PRIJEVOZ I SKLADIŠTENJE	POSLOVANJE NEKRETNINAMA	
2009.	90158	22649	23651	8059	6242	269856
2010.	89372	22989	24011	8137	6523	275154
2011.	90184	23742	24675	8308	6827	283932
2012.	91580	24752	25365	8568	7152	294475
2013.	81285	23247	23461	7947	6725	282872
2014.	84100	24480	24589	8447	7033	298161

Izvor: Izrada autora prema podacima iz Statističkih ljetopisa 2010.,2011.,2012.,2013.,2014. i 2015.godine

Tablica 2. Aktivne pravne osobe prema područjima NKD-a 2007.

GODINA	DJELATNOST					UKUPNO
	DISTRIBUTIVNA TRGOVINA	PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	GRAĐEVINARSTVO	PRIJEVOZ I SKLADIŠTENJE	POSLOVANJE NEKRETNINAMA	
2009.	34871	13001	15090	3997	5183	131886
2010.	36195	13779	15781	4246	5488	141482
2011.	31994	13178	14784	3968	5222	128930
2012.	33468	14024	15497	4239	5553	139630
2013.	35920	15277	16815	4688	5907	155705
2014.	38758	16507	17947	5190	6219	171046

Izvor: Izrada autora prema podacima iz Statističkih ljetopisa 2010.,2011.,2012.,2013.,2014. i 2015.godine

Da bismo iz prethodnih tablica dobili podatke koji se mogu uspoređivati i analizirati računa se udio pojedine djelatnosti u ukupnom broju registriranih,tj. aktivnih pravnih osoba. Udio predstavlja omjer dvaju elemenata, s time da brojnik označava jedan element, a nazivnik zbroj svih elemenata dane veličine.

Iz čega slijedi, da će se za izračun koristiti sljedeće formule:

$$\text{Udio u ukupnom broju registriranih pravnih osoba} = \frac{\text{Broj registriranih pravnih osoba}}{\text{ukupan broj pravnih osoba}} * 100 \quad (1)$$

$$\text{Udio u ukupnom broju aktivnih pravnih osoba} = \frac{\text{Broj aktivnih pravnih osoba}}{\text{ukupan broj aktivnih pravnih osoba}} * 100 \quad (2)$$

Na sljedećim tablicama (tablica 3. i 4.) vidljivi su udjeli poslovnih subjekata, tj. registriranih i aktivnih pravnih osoba, u ukupnom broju registriranih i aktivnih pravnih osoba po pojedinoj djelatnosti za razdoblje od 2009. do 2014. godine izračunati po prethodno navedenim formulama.

Tablica 3. Udio registriranih pravnih osoba u ukupnom broju registriranih pravnih osoba prema pojedinoj djelatnosti

GODINA	DJELATNOST				
	DISTRIBUTIVNA TRGOVINA	PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	GRAĐEVINARSTVO	PRIJEVOZ I SKLADIŠTENJE	POSLOVANJE NEKRETNINAMA
2009.	33,41%	8,39%	8,76%	2,99%	2,31%
2010.	32,48%	8,35%	8,73%	2,96%	2,37%
2011.	31,76%	8,36%	8,69%	2,93%	2,40%
2012.	31,10%	8,41%	8,61%	2,91%	2,43%
2013.	28,74%	8,22%	8,29%	2,81%	2,38%
2014.	28,21%	8,21%	8,25%	2,83%	2,36%

Izvor: izrada autora prema podacima iz tablice 1.

Tablica 4. Udio aktivnih pravnih osoba u ukupnom broju aktivnih pravnih osoba po pojedinoj djelatnosti

GODINA	DJELATNOST				
	DISTRIBUTIVNA TRGOVINA	PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	GRAĐEVINARSTVO	PRIJEVOZ I SKLADIŠTENJE	POSLOVANJE NEKRETNINAMA
2009.	26,44%	9,86%	11,44%	3,03%	3,93%
2010.	25,58%	9,74%	11,15%	3,00%	3,88%
2011.	24,82%	10,22%	11,47%	3,08%	4,05%
2012.	23,97%	10,04%	11,10%	3,04%	3,98%
2013.	23,07%	9,81%	10,80%	3,01%	3,79%
2014.	22,66%	9,65%	10,49%	3,03%	3,64%

Izvor: izrada autora prema podacima iz tablice 2.

Ukupni broj poslovnih subjekata u postocima iznosi 100 %. Zbroj udjela pojedinih djelatnosti iz tablica ne iznosi 100% , jer je za potrebe ovog rada izabrano samo 5 djelatnosti iz NKD-a. Ostatak do 100 % iznose ostale djelatnosti iz klasifikacije, koje se ne koriste za potrebe ovog rada.

5.2. Kvantitativna analiza zaposlenosti u razdoblju recesije

Zaposleni su sve osobe koje su zasnovale radni odnos s poslodavcem, na određeno ili neodređeno vrijeme, neovisno o duljini radnog vremena i vlasništvu pravne osobe. Zaposlenima se smatraju osobe koje su u referentnom tjednu obavljale bilo kakav posao za novac ili plaćanje u naturi. To su zaposlenici, samozaposlene osobe i članovi obitelji koji pomažu u poslovnom subjektu u vlasništvu člana obitelji (trgovačko društvo, poduzeće, obrt, slobodno zanimanje) ili nekom drugom obliku obiteljske privredivačke djelatnosti i osobe koje su radile za naknadu po ugovoru, za neposredno plaćanje u novcu ili naturi.

U zaposlene spadaju :

- pripravnici,
- osobe na porodiljnom dopustu, bolovanju,
- osobe koje su iz bilo kojeg razloga odsutne s posla do prekida radnog odnosa,
- osobe koje rade u vlastitom trgovačkom društvu, poduzeću, obrtu ili slobodnoj profesiji.³⁴

Na tablici 5. vidljiv je broj zaposlenih po pojedinoj odabranoj djelatnosti i ukupan broj zaposlenih u RH u razdoblju recesije.

Tablica 5. Zaposleni u pravnim osobama (godišnji prosjek) u razdoblju recesije

GODINA	DJELATNOST					UKUPNO
	DISTRIBUTIVNA TRGOVINA	PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	GRAĐEVINARSTVO	PRIJEVOZ I SKLADIŠTENJE	POSLOVANJE NEKRETNINAMA	
2009.	203494	232751	104978	65517	5771	1211085
2010.	189241	219976	91052	62610	6012	1168179
2011.	187645	214302	84194	62347	5985	1159657
2012.	185277	207298	78579	62575	5965	1153497
2013.	178084	201950	73832	60581	7129	1132246
2014.	178479	198069	72028	57690	7539	1120507

Izvor: Izrada autora prema podacima iz Statističkih ljetopisa 2010.,2011.,2012.,2013.,2014. i 2015.godine

Da bismo u kasnijoj analizi mogli koristiti podatke vezane za zaposlenost treba izračunati udio broja zaposlenih po pojedinoj djelatnosti u ukupnom broju zaposlenih osoba. Za taj izračun koristit će se sljedeća formula:

$$\text{Udio u ukupnom broju zaposlenih} = \frac{\text{broj zaposlenih po djelatnosti/}}{\text{ukupan broj zaposlenih}} * 100 \quad (3)$$

Prema prethodnoj formuli je izračunati su udjeli broja zaposlenih pojedine djelatnosti u ukupnom broju zaposlenih osoba u promatranom razdoblju, što je prikazano na tablici broj 6.

³⁴ Rozga, A. (2006) Statistika za ekonomiste. Split: Ekonomski fakultet. Str.28.

Tablica 6. Udio zaposlenih po pojedinoj djelatnosti u ukupnom broju zaposlenih

GODINA	DJELATNOST				
	DISTRIBUTIVNA TRGOVINA	PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	GRAĐEVINARSTVO	PRIJEVOZ I SKLADIŠTENJE	POSLOVANJE NEKRETNINAMA
2009.	16,80%	19,22%	8,67%	5,41%	0,48%
2010.	16,20%	18,83%	7,79%	5,36%	0,51%
2011.	16,18%	18,48%	7,26%	5,38%	0,52%
2012.	16,06%	17,97%	6,81%	5,42%	0,52%
2013.	15,73%	17,84%	6,52%	5,35%	0,63%
2014.	15,93%	17,68%	6,43%	5,15%	0,67%

Izvor: izrada autora prema podacima iz tablice 5.

5.3. Kvantitativna analiza bruto domaćeg proizvoda

Postoje različite definicije bruto domaćeg proizvoda.

„Bruto domaći proizvod definira se kao ukupan zbroj cjelokupne gospodarske aktivnosti u jednoj zemlji, neovisno o tome tko posjeduje proizvodna sredstva.“³⁵

„Bruto domaći proizvod (BDP) definira se i kao tržišna vrijednost svih finalnih roba i usluga proizvedenih u nekoj zemlji tijekom danog razdoblja.“³⁶

Prema DZS-u, bruto domaći proizvod je jednak bruto dodanoj vrijednosti uočenoj za poreze na proizvode umanjene za subvencije na proizvode.

Porezi na proizvode uključuju sve carine i uvozne pristojbe, PDV, posebne poreze (trošarine) i slične poreze. Subvencije na proizvode jesu nepovratna sredstva koja država daje tržišnim proizvođačima.

Na sljedećoj tablici prikazan je ukupan iznos BDP-a po godinama, te bruto dodane vrijednosti po pojedinim djelatnostima za promatrano razdoblje.

³⁵ Mankiw Gregory, N.(2006) Osnove ekonomije. Zagreb: Mate. str. 500

³⁶ Stutely, R. (2007) Ekonomski pokazatelji: smisao ekonomije i ekonomskih indikatora. Zagreb: Masmedia i Poslovni dnevnik.str. 42.

Tablica 7. Bruto dodana vrijednost prema NKD-u i bruto domaći proizvod

GODINA	DJELATNOST					UKUPNO BDP (tis.kn)
	DISTRIBUTIVNA TRGOVINA	PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	GRAĐEVINARSTVO	PRIJEVOZ I SKLADIŠTENJE	POSLOVANJE NEKRETNINAMA	
2009.	32470928	41253303	22854975	13126678	26956337	330965750
2010.	31770506	39706025	18947414	13128287	27145936	328040520
2011.	32487505	41111335	17578380	13026671	28649481	332586978
2012.	31770093	40574316	15491836	12325020	28645127	330455962
2013.	31683510	39239510	14952976	12491612	28797393	329571343
2014.	31639875	40619701	14545681	12863449	28982461	328109379

Izvor: izrada autora prema podacima iz Statističkog ljetopisa 2015. i 2016.godine

Da bismo dobili udio pojedine djelatnosti u BDP-u koristimo sljedeću formulu:

$$\text{Udio djelatnosti u BDP} = \frac{\text{bruto dodana vrijednost djelatnosti/ukupni BDP} * 100}{\text{BDP} * 100} \quad (4)$$

Udjeli djelatnosti u BDP-u prikazani su na sljedećoj tablici.

Tablica 8. Udjeli djelatnosti u bruto domaćem proizvodu

GODINA	DJELATNOST				
	DISTRIBUTIVNA TRGOVINA	PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	GRAĐEVINARSTVO	PRIJEVOZ I SKLADIŠTENJE	POSLOVANJE NEKRETNINAMA
2009.	9,81%	12,46%	6,91%	3,97%	8,14%
2010.	9,68%	12,10%	5,78%	4,00%	8,28%
2011.	9,77%	12,36%	5,29%	3,92%	8,61%
2012.	9,61%	12,28%	4,69%	3,73%	8,67%
2013.	9,61%	11,91%	4,54%	3,79%	8,74%
2014.	9,64%	12,38%	4,43%	3,92%	8,83%

Izvor: izrada autora prema podacima iz tablice 7.

5.4. Analiza baznih indeksa promatranog razdoblja

Bazni indeks je relativni broj koji pokazuje promjenu razine promatranog vremenskog niza tekućem u odnosu na bazno razdoblje.

Bazni indeks se računa prema sljedećoj formuli³⁷:

$$I_t = Y_t / Y_b * 100, t = 1, 2, \dots, n. \quad (5)$$

³⁷Sorić, P. (2015) Analiza vremenskih nizova: Individualni indeksi. U: Bahovec, V. i Erjavec, N., ur., Statistika. Zagreb: Element. Str. 153.

pri čemu je It oznaka za bazni indeks, Yt oznaka za vrijednost pojave u tekućem razdoblju, a Yb oznaka za vrijednost pojave u baznom razdoblju.

Za izračun baznih indeksa zaposlenosti i bruto domaćeg proizvoda bazna godina će biti 2009. Sve promjene će biti opisane u odnosu na početnu godinu krize, a to je prikazano tablicom 9.i 10.

Tablica 9. Bazni indeksi zaposlenosti promatranog razdoblja

GODINA	DJELATNOST				
	DISTRIBUTIVNA TRGOVINA	PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	GRAĐEVINARSTVO	PRIJEVOZ I SKLADIŠTENJE	POSLOVANJE NEKRETNINAMA
2009.	100	100	100	100	100
2010.	93,00	94,51	86,73	95,56	104,18
2011.	92,21	92,07	80,20	95,16	103,71
2012.	91,05	89,06	74,85	95,51	103,36
2013.	87,51	86,77	70,33	92,47	123,53
2014.	87,71	85,10	68,61	88,05	130,64

Izvor: izrada autora prema podacima iz tablice 5.

Tablica 10. Bazni indeksi bruto dodane vrijednosti i bruto domaćeg proizvoda po pojedinoj djelatnosti

GODINA	DJELATNOST					UKUPNO BDP (tis.kn)
	DISTRIBUTIVNA TRGOVINA	PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	GRAĐEVINARSTVO	PRIJEVOZ I SKLADIŠTENJE	POSLOVANJE NEKRETNINAMA	
2009.	100	100	100	100	100	100
2010.	97,84	96,25	82,90	100,01	100,70	99,12
2011.	100,05	99,66	76,91	99,24	106,28	100,49
2012.	97,84	98,35	67,78	93,89	106,26	99,85
2013.	97,58	95,12	65,43	95,16	106,83	99,58
2014.	97,44	98,46	63,64	97,99	107,52	99,14

Izvor: izrada autora prema podacima iz tablice 7.

U skladu s Uredbom EU-a o kratkoročnim poslovnim statistikama br. 1165/98., od siječnja 2013. bazna godina jest 2010. Sukladno s time, promjene unutar područja distributivne trgovine prikazane su i objavljene u odnosu na 2010.godinu. Indeksi promjena vidljivi su u slijedećoj tablici.

Tablica 11. Indeksi prometa distributivne trgovine (bazna godina=2010.)

	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
G TRGOVINA NA VELIKO I NA MALO; POPRAVAK MOTORNIH VOZILA I MOTOCIKALA	105	100	103,2	100,1	101,1	99,7
G 45 TRGOVINA NA VELIKO I MALO MOTORNIM VOZILIMA I MOTOCIKLIMA; POPRAVAK MOTORNIH VOZILA I MOTOCIKALA	115,5	100	104,2	91,8	94,6	100,4
G 46 TRGOVINA NA VELIKO; OSIM TRGOVINE MOTORNIM VOZILIMA I MOTOCIKLIMA	104,7	100	103,6	99,8	99,2	96,4
G 47 TRGOVINA NA MALO; OSIM TRGOVINE MOTORNIM VOZILIMA I MOTOCIKLIMA	102,9	100	102,5	102,3	105	103,7

Izvor: Statistički ljetopis 2015.

Podaci za trgovinu na malo iskazani su u obliku nominalnih i realnih indeksa. Nominalni indeksi prikazuju kretanje prometa u tekućim cijenama. Realni indeksi dobiveni su deflacioniranjem nominalnih indeksa indeksom maloprodajnih cijena dobara (bez električne energije i distribucije vode) prema indeksu potrošačkih cijena. Nominalni i realni indeksi prikazani su u tablici 12.

Tablica 12. Indeksi prometa u trgovini na malo (bazna godina=2010.)

	NOMINALNO	REALNO
2009.	101,5	102,2
2010.	100	100
2011.	103,6	100,6
2012.	102,8	96,4
2013.	104,5	95,9
2014.	104	96,3

Izvor: Izrada autora prema podacima iz Statističkog ljetopisa 2015.

Iz prethodne tablice može se zaključiti da su nominalni indeksi u tekućim cijenama uvijek bili viši od realnih indeksa, te da su oni varirali kroz promatrano razdoblje, s tendencijom rasta i pada.

Na temelju podataka iz svih prethodnih tablica i izračuna provest će se analiza distributivne trgovine i njene važnosti u hrvatskom gospodarstvu za vrijeme recesije, te će svi doneseni zaključci biti prikazani u idućem poglavlju.

6.KOMPARATIVNA ANALIZA DISTRIBUTIVNE TRGOVINE I OSTALIH ODABRANIH DJELATNOSTI U HRVATSKOM GOSPODARSTVU (2009.-2014. GODINA)

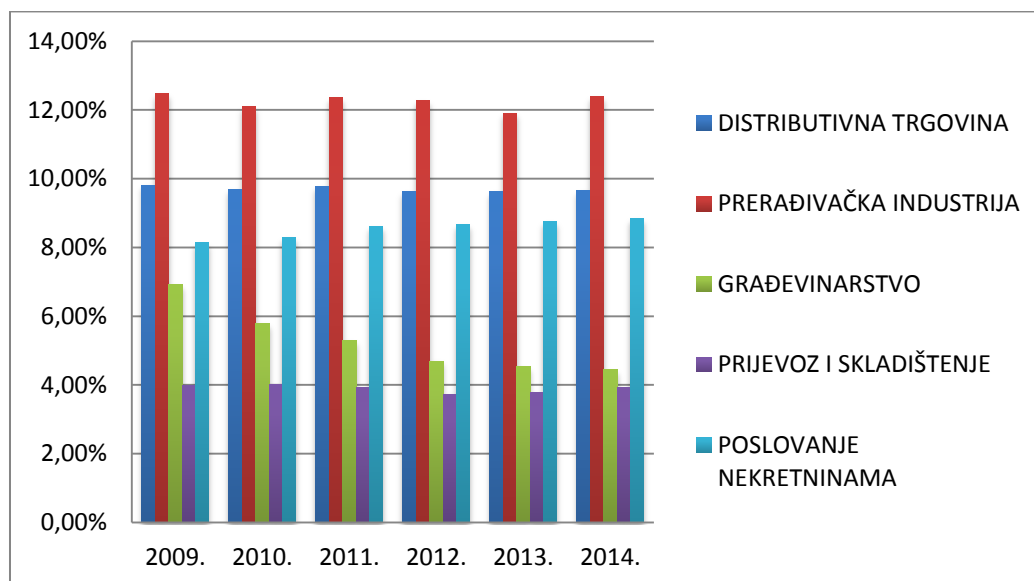
U poglavlju 5 prikazani su i izračunati različiti kvantitativnih pokazatelji na temelju kojih se distributivna trgovina može usporediti sa ostalim djelatnostima. Iako je svaka djelatnost bitna za gospodarstvo, prvenstveno jer pridonosi stvaranju bruto domaćeg proizvoda i razvoju gospodarstva, između djelatnosti koje su obuhvaćene u ovome radu mogu se istaknuti one koje su bile nešto važnije i u kriznom razdoblju hrvatskog gospodarstva i na njih se treba posebno osvrnuti.

6.1. Komparativna analiza distributivne trgovine i ostalih odabranih djelatnosti

U ovom poglavlju na temelju statističkih podataka usporedit će se važnost distributivne trgovine sa važnosti ostalih odabranih djelatnosti u hrvatskom gospodarstvu u promatranom razdoblju kako bi se dobio uvid o značaju djelatnosti distributivne trgovine i stupnja razvijenosti, u odnosu na ostale djelatnosti.

Analizom odabranih pokazatelja u nacionalnom gospodarstvu u razdoblju od 2009. do kraja 2014.godine mogu se uočiti određeni trendovi. Da bi ih se lakše razumjelo i protumačilo određeni pokazatelji su prikazani na slijedećim grafikonima.

Grafikon 2. Udio djelatnosti u BDP-u po godinama

Izvor: izrada autora prema podacima iz tablice 8.

U promatranom razdoblju distributivna trgovina je generirala između 31.639.875 i 32.487.505 kuna bruto dodane vrijednosti što je prosječno 9,69% u odnosu na ukupni BDP, s manjim varijacijama oko toga broja. Na grafikonu 2. vidljivo je kretanje udjela u BDP-u po pojedinim djelatnostima kroz promatrano razdoblje. Može se zaključiti da je u promatranom razdoblju jedna djelatnost po stvaranju bruto dodane vrijednosti odudarala od drugih, a to je prerađivačka industrija i ona je po brojčanim pokazateljima uz distributivnu trgovinu djelatnost koja je najviše pridonosila stvaranju BDP-a. Prerađivačka industrija je generirala između 39.239.510 i 41.253.303 kuna bruto dodane vrijednosti što je prosječno 12,25% u odnosu na ukupni BDP.

Prerađivačka industrija je sektor gospodarstva s ponajvećim udjelom u strukturi bruto domaćeg proizvoda (BDP-a) i u ukupnoj zaposlenosti Republike Hrvatske, te apsolutno najvećim udjelom u ukupnom izvozu. Kao takva, prerađivačka industrija morala bi biti najvažniji oslonac gospodarstva Republike Hrvatske i njezina glavna strateška odrednica. Prerađivačku industriju u Hrvatskoj u proteklom razdoblju karakteriziraju promjene koje se očituju u povećanju značajnosti i obujma proizvodnje u onim djelatnostima koje nisu tehnološki intenzivne (odnosno u industrijama niske i niže srednje tehnološke razine). Takve promjene govore o tome da je potrebno poduzimati aktivnosti na promjeni strukture prerađivačke industrije u Republici Hrvatskoj, u smjeru podizanja konkurentnosti i sposobnosti proizvodnje izvoznih proizvoda s višom dodanom vrijednošću, imajući u vidu činjenicu da je Hrvatska malo i otvoreno gospodarstvo u razvoju koje mora izvoziti da bi ostvarilo gospodarski rast i ekonomski prosperiralo.

Hrvatskoj prerađivačkoj industriji potrebna je tehnološka obnova kako bi se smanjio jaz između potražnje i ponude proizvoda više razine tehnološke složenosti. Zbog negativnih učinaka koji bi proizlazili iz ograničavanja uvoza, mjere industrijske politike moraju se usmjeriti na povećanje konkurentnosti na međunarodnom tržištu kroz poboljšanje tehnološke osnove domaćih poduzetnika, poticanje istraživanja i razvitka, obrazovanje zaposlenika, kao i privlačenje izravnih inozemnih ulaganja usmjerenih u sektore više razine tehnološke složenosti.³⁸

³⁸Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta. Prerađivačka industrija. Dostupno na: <https://www.mingo.hr/page/kategorija/preradivacka-dravno-preradivacka-i-prehrambena-industrija> (01.06.2019.)

Nakon prerađivačke industrije i distributivne trgovine, po udjelu u BDP-u , slijede poslovanje nekretninama, građevinarstvo, te prijevoz i skladištenje. Udjeli u BDP-u pojedinih djelatnosti u promatranom razdoblju su bili relativno slični, konstantno su varirali oko sličnih postotaka, što nas upućuje da je razdoblje recesije zapravo jedno stagnacijsko razdoblje u gospodarstvu.

Za razliku od svih djelatnosti, građevinarstvo bilježi trend pada udjela u BDP-u kroz godine koji je dosta izražen, i on od početka recesije sa 6,91% pada na 4,43 % krajem 2014. godine. To je posljedica smanjenje mogućnosti investicijskih aktivnosti, pogrešnih razvojnih politika, te visoke zaduženosti svih sektora.

Obujam se građevinskih radova u Hrvatskoj kontinuirano smanjuje još od sredine 2008. godine i pojave globalne gospodarske krize. Čitavo je razdoblje obilježeno slabljenjem potražnje za nekretninama, značajnim usporavanjem investicijske aktivnosti te izostankom velikih državnih infrastrukturnih projekata.³⁹

Situacija u građevinarstvu u Republici Hrvatskoj bila je osobito teška, i to zbog visokog pada ukupne gospodarske aktivnosti te činjenice da je na početku krize građevinski sektor bio predimenzioniran i prilagođen neodrživo snažnom investicijskom ciklusu financiranom inozemnim zaduživanjem. Nažalost, Hrvatska u vrijeme krize nije poduzimala dostatne mjere koje bi mogle usporiti pad građevinske aktivnosti. To je prvenstveno posljedica nedostatka fiskalnog prostora koji bi omogućio javnom sektoru da povećanim investiranjem u infrastrukturu zaposli dio kapaciteta građevinske operative i istodobno potakne investiranje privatnog sektora.⁴⁰

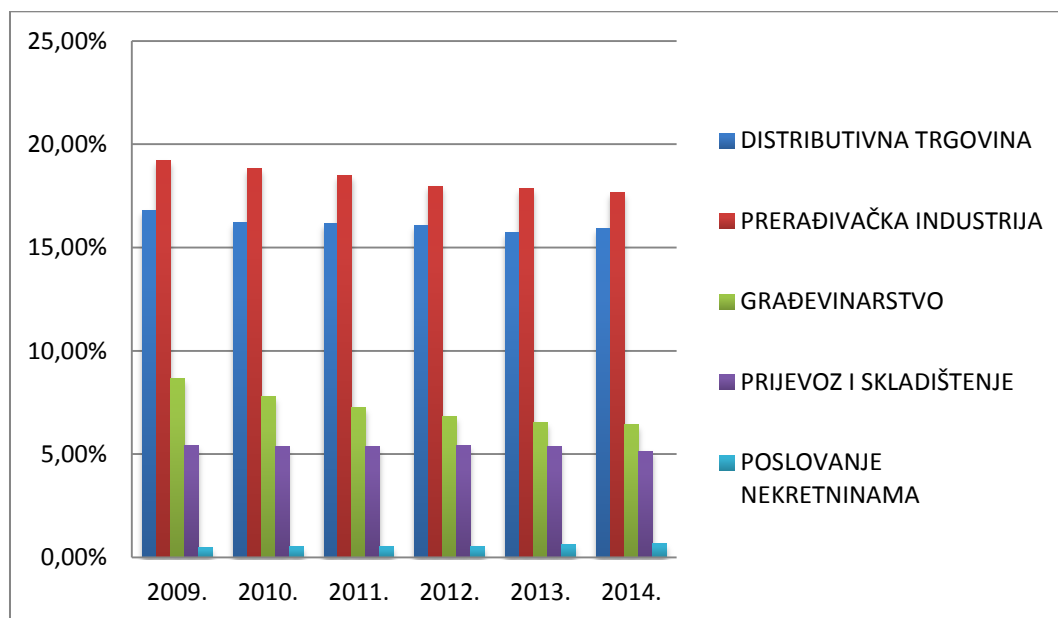
Slaba potražnja na tržištu nekretnina rezultirala je značajnim padom stanogradnje. Najveći problem je rastući broj neprodanih stanova. Osim pada raspoloživog dohotka i nepovoljnih kretanja na tržištu rada, rezultat je to i relativno visokih cijena. Padom broja zaposlenosti, građani imaju sve manju kupovnu moć. Uz visoke cijene nekretnina to se negativno odnosi na kupnju, tj. prodaju stambenih prostora.

³⁹ Ekonomski institut, Zagreb. (2013) Sektorske analize. Građevinarstvo i nekretnine. Str.4. Dostupno na: https://www.eizg.hr/userdocsimages/publikacije/serijske-publikacije/sektorske-analize/SA_gradevinarstvo_listopad-2013.pdf

⁴⁰ Hrvatska gospodarska komora. Građevinski sektor EU i Hrvatske- od recesije do oporavka. Dostupno na: <https://www.hgk.hr/documents/gradevinski-sektor-eu-i-hrvatske-od-recesije-do-oporavka57b6e421116a4.pdf>

Vrlo važan pokazatelj važnosti određene djelatnosti je i broj zaposlenih po pojedinoj djelatnosti u gospodarstvu. Na grafikonu 3. su prikazani udjeli u ukupnom broju zaposlenih po pojedinoj djelatnosti.

Grafikon 3. Udio djelatnosti u ukupnom broju zaposlenih

Izvor: izrada autora prema podacima iz tablice 6.

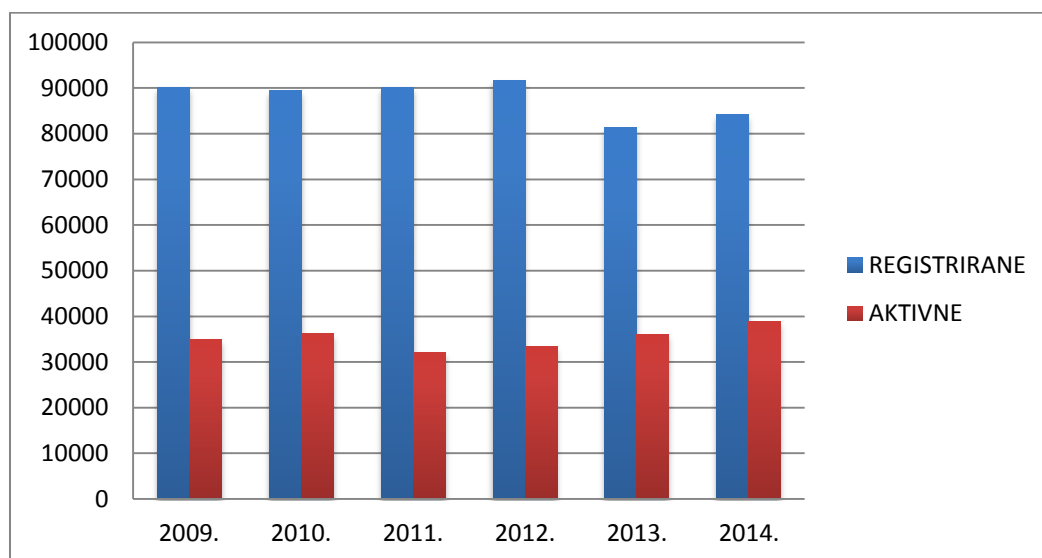
Prema ovom grafikonu je vidljivo da su prerađivačka industrija i distributivna trgovina djelatnosti koje su u promatranom razdoblju imale najviši postotak broja zaposlenih ukupnom broju zaposlenih. To je podudarno sa zaključcima iz prethodnog grafikona. Djelatnosti koje su ostvarivale najveće bruto dodane vrijednosti, su upravo one koje su imale najveći broj zaposlenih u tom razdoblju.

Iako kroz promatrano razdoblje prerađivačka industrija ostvaruje više razine bruto dodane vrijednosti i zapošljava veći broj osoba u odnosu na distributivnu trgovinu, stanje na području broja registriranih i aktivni pravnih osoba je drugačije. Distributivna trgovina prednjači ispred svih odabranih djelatnosti po broju poslovnih subjekata. Prosječan broj registriranih pravnih osoba distributivne trgovine je bio 87.780 poduzeća. Prerađivačka industrija sa prosječnim brojem od 23.643 registriranih poduzeća zauzima znatno manji broj od djelatnosti distributivne trgovine. Isto tako, u broju aktivnih pravnih osoba distributivna trgovina zauzima prvo mjesto između odabranih djelatnosti. Broj aktivnih pravnih osoba je znatno veći u odnosu na ostale djelatnosti. U promatranom razdoblju u djelatnosti distributivne trgovine broj aktivnih pravnih osoba varirao je između 31.994 i 38.758 aktivnih pravnih osoba u 2014.godini što može nagovještavati lagani oporavak i izlazak iz recesije, barem što se tiče

djelatnosti distributivne trgovine. Iako je prethodno naglašeno da je prerađivačka industrija prednjačila po broju zaposlenih i stvaranju bruto dodane vrijednosti, po broju aktivnih pravnih osoba, poslije distributivne trgovine, nalazi se djelatnost građevinarstva, ali unatoč tome cijelo vrijeme je bilježila padajući trend u stvaranju bruto dodane vrijednosti.

Da bi se lakše prikazao trend na području registriranih i aktivnih pravnih osoba distributivne trgovine, treba ih međusobno analizirati i prikazati. To je prikazano na grafikonu 4.

Grafikon 4. Registrirane i aktivne pravne osobe distributivne trgovine u ukupnom broju pravnih osoba u Hrvatskoj

Izvor: Izrada autora prema podacima iz Statističkih ljetopisa 2010.,2011.,2012.,2013.,2014. i 2015.godine

Naime, na prethodnom grafikonu se uočava se problem na području registriranih i aktivnih pravnih osoba. Iako je broj registriranih pravnih osoba značajan i vrlo visok, broj aktivnih pravnih osoba je znatno manji. Prema vrstama pravno ustrojbenih oblika pravne osobe se dijele na trgovačka društva, te poduzeća i zadruge. Poduzeća su pravne osobe koje još nisu usklađene sa Zakonom o trgovačkim društvima, a zadruge su pravne osobe registrirane prema Zakonu o zadrugama, pravne osobe koje još nisu usklađene sa Zakonom o zadrugama te štedno-kreditne i stambene zadruge.⁴¹

Za vrijeme promatranog razdoblja došlo je do padajućeg trenda na području aktivnih trgovačkih društava sve do 2013.godine u kojoj broj aktivnih trgovačkih društava raste na 35.437 trgovačkih društava.⁴² U 2014.godini dolazi do daljnjeg rasta broja aktivnih trgovačkih

⁴¹ Statistički ljetopis 2010. Str. 79. Dostupno na : https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2010/SLJH2010.pdf

⁴² Statistički ljetopis 2014. Str. 85. Dostupno na : https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2014/sljh2014.pdf

društava i tada on iznosi 38.275 aktivnih trgovačkih društava.⁴³ Na području poduzeća i zadruga od 2009.do 2014.godine prisutan je trend opadanja broja i registriranih i aktivnih pravnih osoba.⁴⁴

Smanjenje udjela trgovačkih poduzeća u ukupnom broju poslovnih subjekata može ukazivati na činjenicu da je razvoj sektora trgovine ušao u zrelu fazu što znači da je ulazak u sektor otežan, da se neka poduzeća zatvaraju, te da je trenutno na snazi trend koncentracije kapitala putem spajanja i pripajanja poduzeća unutar sektora trgovine.⁴⁵

Nasuprot velikih trgovačkih društava nalazi se segment malih obrtničkih trgovaca. Kriza najviše pogađa prodaju neprehrambenih proizvoda i malu obrtničku trgovinu. U odnosu na vodeće maloprodajne lance, najveće slabosti individualnih trgovaca obrtnika su nekonkurentne maloprodajne cijene, visoke nabavne cijene, ograničeni asortiman proizvoda i usluga, niska bruto marža i niska proizvodnost rada. S druge strane, glavne snage obrtničke trgovine su atraktivne lokacije, visoka motivacija vlasnika i osobni kontakt s kupcem.⁴⁶Djelatnost distributivne trgovine i njene komponente biti će pobliže objašnjene u idućem poglavlju.

Bitno je osvrnuti se i na ostale djelatnosti koje su odabrane za analizu u ovome radu. NajsPECIFICNIJA djelatnost je poslovanje nekretninama. Prema prethodnim tablicama i izračunima može se vidjeti da djelatnost poslovanja nekretninama, uz prijevoz i skladištenje, ima najmanji broj registriranih i aktivni pravnih osoba. Isto tako, u odnosu na ostale djelatnosti ona zapošljava najmanji broj zaposlenih osoba, ali unatoč tome, uz prerađivačku industriju i distributivnu trgovinu, ona ostvaruje najveće vrijednosti bruto dodane vrijednosti. U području poslovanja nekretninama vidljiv je rastući trend stvaranja bruto dodane vrijednosti kroz cijelo promatrano razdoblje, osim u 2012.godini, no te godine pad bruto dodane vrijednosti nije bio velik, a i iduće godine nastavio se trend rasta bruto dodane vrijednosti ove djelatnosti. Trend rasta stvaranja bruto dodane vrijednosti djelatnosti poslovanja nekretninama prikazan je na slijedećem grafikonu.

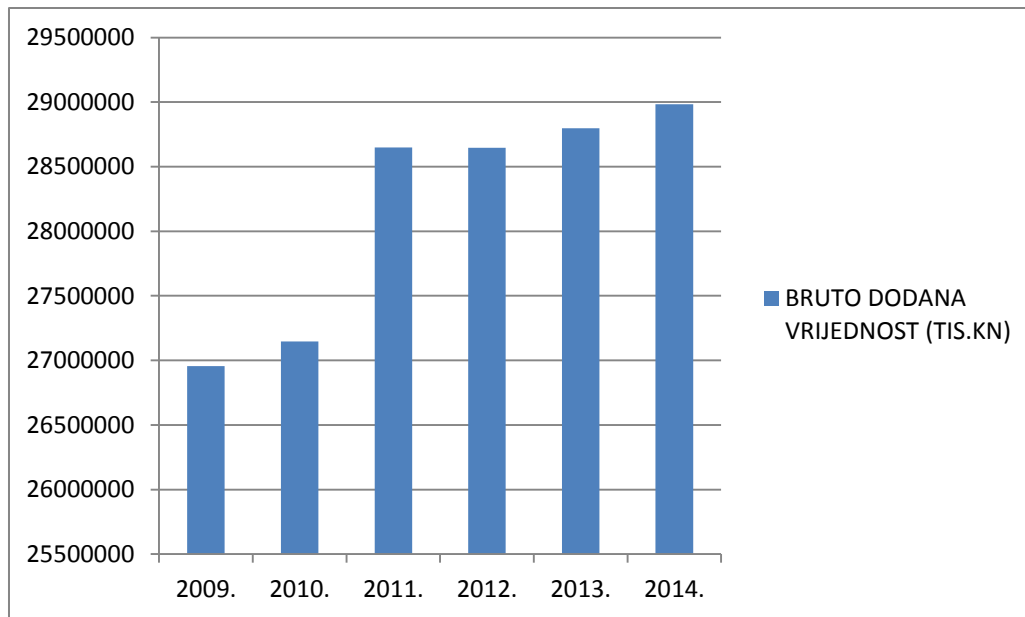
⁴³ Statistički ljetopis 2015. Str 87. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2015/sljh2015.pdf

⁴⁴ Statistički ljetopis 2010.,2011.,2012.,2013.,2014.,2015. godina. Vlastita obrada podataka.

⁴⁵ Renko, S. Knežević, B. Vouk, R. (2010) Izazovi trgovine u recesiji. Zagreb: Ekonomski fakultet. Str.3.

⁴⁶ Ekonomski institut, Zagreb. (2013) Sektorske analize. Trgovina na malo. Str.4. Dostupno na: https://www.eizg.hr/userdocsimages/publikacije/serijske-publikacije/sektorske-analize/SA_trgovina-na-malo_travanj-2013.pdf

Grafikon 5. Bruto dodana vrijednost djelatnosti poslovanja nekretninama (tis.kn)

Izvor: izrada autora prema podacima iz tablice 7.

Unatoč tome da su sektor građevinarstva i poslovanja nekretninama usko povezani, može se zaključiti da je razdoblje recesije na te dvije djelatnosti djelovalo na različite načine. Usprkos padu cjelokupne građevinske aktivnosti, investicija i stanogradnje, poslovanje nekretninama, se i u tim godinama razvijalo. Razlog za to je opravdan jer djelatnost poslovanja nekretninama obuhvaća iznajmljivanje nekretnina, procjenu nekretnina, zakup nekretnina i slično. Kao posljedica pada BDP-a javlja se situacija smanjena kupovne moći, te zbog toga građani više iznajmljuju svoje stambene prostore, nego što ih sami grade, te se sve češće odlučuju na prodaju vlastitih nekretnina, što znači da se usluge agenata u poslovanju nekretnina sve više koriste te dolazi do povećanja ekonomske aktivnosti.

Prijevoz i skladištenje je djelatnost koja kroz promatrano razdoblje zapošljava oko 5% zaposlenih od ukupnog broja zaposlenih, te kroz cijelo razdoblje u ukupnom BDP-u sudjeluje sa manje od 4% bruto dodane vrijednosti. Od odabranih djelatnosti prijevoz i skladištenje najmanje pridonosi stvaranju bruto domaćeg proizvoda. Isto tako, od svih djelatnosti, prijevoz i skladištenje ima najmanje aktivnih pravnih osoba, prosječno oko 3% od ukupnog broja svih aktivnih pravnih osoba. Po pokazateljima može se zaključiti da je ta djelatnost, od svih odabranih, najlošije prolazila kroz razdoblje recesije u nacionalnom gospodarstvu. To je posljedica sporijeg rasta prometnog sektora od rasta ukupnog gospodarstva tijekom razdoblja prije gospodarske krize, te zatim bržeg pada sektora u odnosu na pad gospodarstva za vrijeme gospodarske krize.

Pružanje usluga sektora prijevoza i skladištenja zahtijeva značajnu kapitalnu opremljenost. Na kapitalnu intenzivnost sektora ukazuju podaci o ostvarenim bruto investicijama. Naime, bruto investicije ostvarene u sektoru prijevoza i skladištenja u 2011. godini činile su 6,1 posto ukupnih bruto investicija hrvatskog gospodarstva, što je više od već navedenog udjela prometnog sektora u BDV-u, ali i od udjela u ukupnoj zaposlenosti.⁴⁷

Smanjenje prijevoza putnika i robe zabilježeno je u svim vidovima prijevoza. S obzirom na to da nema naznaka oporavka, loši rezultati očekuju se i u daljnjim razdobljima. Međutim, nešto povoljniji pokazatelji mogu se očekivati za vrijeme turističke sezone. Budući razvoj prometnog sektora u značajnoj će mjeri ovisiti o ulaganjima u prometnu infrastrukturu, ali i općenito o brzini oporavka hrvatskog gospodarstva.

U Strategiji Vladinih programa za razdoblje 2014. do 2016. kao jedan od načina postizanja cilja ravnomjernog regionalnog razvoja određena je mjera održivi razvoj prometnog sustava. Tom je mjerom predviđena izrada Strategije prometnog razvitka Republike Hrvatske i nacionalnog prometnog modela. Predviđa se razvoj cestovne infrastrukture i to putem povezivanja s transeuropskom prometnom mrežom TEN-T i izgradnje državnih i županijskih cesta te pristupnih cesta na glavnim koridorima. Uz to, predviđa se i uspostava sustava sprječavanja štetnog prijenosa morskih vodenih organizama putem balastnih voda te općenito strateško planiranje izgradnje i održavanja prometne infrastrukture uz maksimalno financiranje iz fondova Europske unije.⁴⁸

6.2. Komparativna analiza sektora distributivne trgovine

U prethodnom poglavlju analizirane su promjene i trendovi pojedinih djelatnosti u razdoblju recesije . U ovom poglavlju detaljnije će se analizirati djelatnosti distributivne trgovine i njenih komponenti u promatranom razdoblju.

Kao što je objašnjeno i prikazano na slici 1. distributivna trgovina dijeli se u tri odjeljka, a to su : trgovina na veliko i na malo motornim vozilima i motociklima; popravak motornih vozila i motocikala, trgovina na veliko i trgovina na malo; osim trgovine motornim vozilima i motociklima.

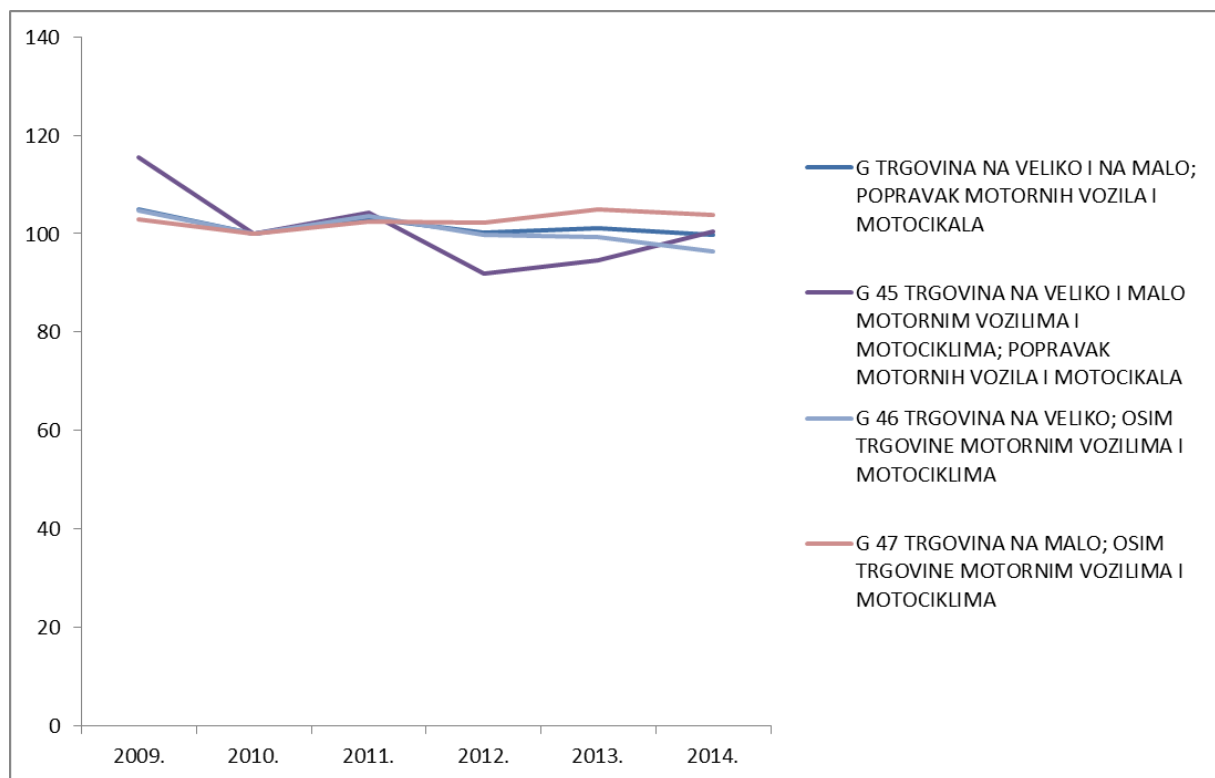
⁴⁷ Ekonomski institut, Zagreb. (2013) Sektorske analize. Promet. Str 3. Dostupno na: https://www.eizg.hr/userdocsimages/publikacije/serijske-publikacije/sektorske-analize/SA_promet_studen-2013.pdf

⁴⁸ Ibid. Str.19.

U skladu s Uredbom EU-a o kratkoročnim poslovnim statistikama br. 1165/98., od siječnja 2013. bazna godina jest 2010. Sukladno s time, promjene unutar područja distributivne trgovine prikazane su i objavljene u odnosu na 2010.godinu.

Analizom indeksa za promatrano razdoblje može se doći do određenih zaključaka. Da bi se lakše uočili tadašnji trendovi indeksi prometa distributivne trgovine prikazani su na slijedećem grafikonu.

Grafikon 6. Izvorni indeksi prometa distributivne trgovine u promatranom razdoblju

Izvor : izrada autora prema podacima iz tablice 12.

Početak gospodarske krize dolazi do određenih poremećaja u trendovima kretanja u trgovini. Kriza koja je krenula od najrazvijenijih ekonomija odrazila se na sve zemlje svijeta pa tako i na Hrvatsku.

Distributivna trgovina se kao i svaki drugi sektor u gospodarstvu našla u razdoblju recesije i krize. Obilježilo ju je razdoblje stagnacije, padajućih trendova i minimalnih pomaka na području prometa, zaposlenosti, stvaranja bruto dodane vrijednosti i ostalog. Koliko je uspješna bila distributivna trgovina u promatranom razdoblju najlakše se da zaključiti prema indeksima prometa po pojedinoj komponenti distributivne trgovine. U cjelini, a i po svakoj komponenti, distributivna trgovina je najbolje stajala u 2009.godini. Nakon bazne

2010.godine , u 2011. godini dolazi do rasta prometa po svakoj pojedinoj komponenti, pa sve do 2012.godine. To je sukladno tome da je 2011.godina bila najuspješnija godina koja je čak i nagovještavala polagani izlazak iz krize. Tako je i distributivna trgovina doživjela određene pozitivne pomake. No nakon 2011.godine dolazi razdoblje negativnih trendova, smanjenja prometa, zaposlenosti, općenito ekonomske aktivnosti do kraja promatranog razdoblja. Trgovina na veliko je kroz cijelo razdoblje imala padajući trend , tj. smanjenje prometa. U odjeljku 45 je, također promet padao, ali u odnosu na trgovinu na veliko , koja je imala izrazito padajući trend , bilo je i pozitivnih pomaka, ali su vrijednosti prometa u svakoj godini bile niže u odnosu na 2010.godinu. Iz toga se da zaključiti da je trgovina na veliko bio segment trgovine koji je najteže bio pogođen krizom i koji je najviše osjetio njene posljedice.

Nasuprot trgovine na veliko, koja je stajala izrazito loše, nalazi se trgovina na malo. Na prethodnom grafikonu trend kretanja prometa trgovine na malo obilježen je svijetlo ružičastom bojom i može se primijeniti da se kretanje prometa trgovine na malo nalazi iznad ostalih. To je komponenta distributivne trgovine koja je kroz promatrano razdoblje bilježila veće vrijednosti prometa u odnosu na baznu 2010.godinu. Postotni rast prometa u trgovini na malo nije bio izrazito velik, ali za razdoblje recesije u gospodarstvu svaki rast je izrazito značajan. To ne znači da je trgovina na malo imala konstantni trend rasta prometa, već da je kroz određene godine bilježila rast. Pozitivne godišnje stope promjene prometa bilježila je u 2011. i 2013.godini, a negativne u 2012. i 2014.godini, no unatoč tome indeksi prometa su i dalje bili viši nego u baznoj 2010.godini. Samim time trgovina na malo je imala utjecaj na kretanje sveukupnog prometa segmenta distributivne trgovine stoga je ona u razdoblju recesije u vidu prometa bila obilježena i rastućim i padajućim trendovima.

Kretanja u trgovini uvelike ovise o ukupnim gospodarskim kretanjima. U posljednjih nekoliko godina jasno je primijećeno da promet u trgovini pada sa smanjenjem gospodarske aktivnosti i raste s oporavkom gospodarstva.

Gledajući isključivo indekse promjena u trgovini na malo , može se zaključiti da recesija najviše pogađa tržište neprehrambenih proizvoda, a nešto manje trgovinu na malo pretežito prehrambenim proizvodima. Do smanjenja nominalnog prometa u trgovini na malo došlo je zbog smanjenja prometa u segmentu neprehrambenih proizvoda, i to najviše audio i video opreme, aparata za kućanstvo , namještaja i ostalog. S druge strane, prodavaonice živežnim namirnicama povećale su promet, a isto tako i ljekarne, prodavaonice medicinskih i ortopedskih proizvoda, te prodavaonice tekstila.

Iz toga bi se dalo zaključiti da je došlo do porasta prometa zbog povećanja kupovne moći i više kupovine, no pozadina priče je drugačija. Do porasta prometa dolazi velikim dijelom zbog porasta cijena prehrane koje su rasle iz godine u godinu i samim time je rastao i promet u segmentu prodaje prehrambenih proizvoda.

Uz tržište neprehrambenih proizvoda mala obrtnička trgovina se također nalazi u problemima u razdoblju recesije. Pad potražnje ubrzava opadanje obrtničke trgovine. Uslijed smanjenja prometa u trgovini na malo intenzivirana je konkurencija na tržištu i brojni slabije konkurentni poduzetnici gube tržišnu utakmicu te su prisiljeni zatvoriti svoje prodavaonice. U odnosu na vodeće maloprodajne lance, najveće slabosti individualnih trgovaca obrtnika su nekonkurentne maloprodajne cijene, visoke nabavne cijene, ograničeni asortiman proizvoda i usluga, niska bruto marža i niska proizvodnost rada. S druge strane, glavne snage obrtničke trgovine su atraktivne lokacije, visoka motivacija vlasnika i osobni kontakt s kupcem.⁴⁹

Stoga se može zaključiti da su veliki maloprodavači oni koji diktiraju stanje trgovine na malo u našem gospodarstvu. U slijedećoj tablici vidi se prikaz vodećih maloprodavača u Hrvatskoj za 2014.godinu.

Tablica 13. Pokazatelji poslovanja vodećih 10 maloprodavača 2014.godine

	Poslovni prihodi (u kunama)	Profitabilnost prodaje (u %)	Koeficijent zaduženosti	Koeficijent tekuće likvidnosti	Prosječno razdoblje plaćanja obveza prema dobavljačima (u danima)
Konzum	13.404.993.400	0,81	0,791	0,32	71,94
Plodine	3.414.434.200	1,21	0,894	0,36	79,82
Lidl	3.321.107.900	2,94	0,319	0,98	44,37
Kaufland	3.027.497.900	-0,34	0,426	0,77	28,09
Tisak	2.734.380.300	0,57	0,728	1,07	63,65
SPAR	2.210.289.900	-5,20	0,837	0,68	41,96
Tommy	2.065.616.000	3,08	0,843	0,42	55,41
Mercator-H	1.948.075.900	-12,99	0,790	0,39	52,78
Dm-drogerie markt	1.639.704.100	4,24	0,410	1,84	20,22
Billa	1.638.758.700	-4,19	0,718	0,61	37,77

Izvor: Poslovna Hrvatska

⁴⁹ Ekonomski institut, Zagreb. (2013) Sektorske analize. Trgovina na malo. Str.3.-4. Dostupno na: https://www.eizg.hr/userdocsimages/publikacije/serijske-publikacije/sektorske-analize/SA_trgovina-na-malo_travanj-2013.pdf

U 2014. godini koeficijent ukupne zaduženosti iznosio je 0,7, dok je koeficijent tekuće likvidnosti iznosio 0,4, što ukazuje na njihovu nelikvidnost. Može se zaključiti da je kratkoročna imovina vodećih maloprodavača značajno manja od kratkoročnih obveza koje im dolaze na naplatu pa nemaju dovoljno sredstava za podmirivanje kratkoročnih obveza. Koeficijenti zaduženosti i likvidnosti ukazuju na to da je financijski rizik povezan s vodećim maloprodavačima još uvijek relativno visok, iako su maloprodavači smanjili financijske rashode za 1,4 posto.

Iz prethodne tablice vidimo da je Konzum, tada bio najuspješniji maloprodajni lanac, kao dio tadašnjeg koncerna Agrokor. Ostvaruje daleko veće poslovne prihode od svih ostalih maloprodavača. Vodeći maloprodajni trgovački lanci svoje poslovanje temelje na bazi lojalnih kupaca i njihova je pozicija više-manje stabilna. Konzum dominantno posluje supermarketom kao glavnim maloprodajnim formatom, no u svom poslovanju ima male klasične prodavaonice i hipermarkete. Raspadom koncerna Agrokor, događaju se različita restrukturiranja i promjene unutar koncerna, koja imaju utjecaj i na Konzum, te ostala društva koja se nalaze pod njegovim vlasništvom. To je bio jedan od najkompleksnijih slučajeva u poslovnoj praksi Hrvatske i Europe.

Vodeća poduzeća i dalje imaju probleme sa zaduženošću i likvidnosti. Maloprodavači problem likvidnosti djelomično rješavaju kratkoročnim financiranjem od dobavljača; kupuju robu od dobavljača na kredit i nastoje smanjiti potrebe za kratkoročnim financiranjem iz drugih izvora.

Unatoč tome da gore navedeni trgovački lanci zapošljavaju vrlo velik broj ljudi, treba se osvrnuti na radne uvjete. Nažalost, opće je poznato da su trgovci loše plaćeni i da su radni uvjeti i atmosfera često loši i neprimjereni. U razdoblju recesije stanje u trgovini je bilo još lošije nego u današnje vrijeme, te je sukladno tome i broj zaposlenih u djelatnosti distributivne trgovine opadao.

Da bi racionalizirali troškove poslovanja, maloprodavači smanjuju ionako niske bruto plaće koje u prosjeku iznose 5.497 kuna. U siječnju 2013. godine u odnosu na isti mjesec 2012. godine, u trgovini su bruto plaće smanjene za 0,5 posto, a u trgovini na malo za 0,6 posto. Nadalje, povećava se razlika u visini bruto plaće između trgovine na malo, trgovine i gospodarstva. Bruto plaće su u trgovini na malo za 31,1 posto niže od prosjeka gospodarstva i

za 17,6 posto niže od prosjeka trgovine. Niske plaće u trgovini nisu motivirajuće za povećanje proizvodnosti rada i za privlačenje radne snage.⁵⁰

Hrvatska trgovina na malo ostvaruje nisku proizvodnost rada, što je posljedica slabe potražnje, ali i niskih plaća. S rastom prometa u trgovini na malo maloprodavačima se otvara mogućnost da isplaćuju veće plaće, a veće plaće pridonose rastu proizvodnosti rada.

Stoga se može zaključiti da je trgovina vrlo osjetljiva djelatnost. Ona i njen uspjeh ovise o velikom broju čimbenika, kao što su : gospodarska kretanja, kupovna moć, potrošači i njihove navike, stanje tržišta glavnih trgovinskih partnera, koncentracija tržišta i ostalo.

Prognoze analitičara za godine nakon recesije su da zbog visoke nezaposlenosti i niske kupovne moći kućanstava, oporavak potrošnje se ne očekuje tako skoro. Neizvjesnost i negativni trendovi pojačavaju potrošački pesimizam, a posljedica je toga suzdržavanje građana od potrošnje i kupnje elastičnijih kategorija proizvoda i trajnih dobara.

⁵⁰ Ibid.

7. ZAKLJUČAK

Na temelju svega navedenog u prethodnim poglavljima može se zaključiti da je i za vrijeme recesije distributivna trgovina imala vrlo važnu funkciju i ulogu u hrvatskom gospodarstvu. Trgovina je davno u prošlosti bila važna djelatnost, a njena važnost je vrlo velika i danas u modernim ekonomijama. Njena važnost uočava se u njenom doprinosu stvaranju bruto domaćeg proizvoda, u broju ljudi koju kao djelatnost zapošljava, u broju poslovnih subjekata koji djeluju kao subjekti distributivne trgovine, u kretanjima prometa distributivne trgovine kao cjeline, ali i njenih pojedinih komponenti.

Analiza podatka o doprinosu sektora distributivne trgovine hrvatskom gospodarstvu za vrijeme recesije pokazuje kako je među odabranim djelatnostima distributivna trgovina uz sektor prerađivačke industrije bila najvažnija djelatnost. Kroz cijeli period distributivna trgovina generirala je nešto manje od 10% bruto dodane vrijednosti i zapošljavala prosječno oko 16% ukupnog broja zaposlenih u Hrvatskoj, što je vrlo visok postotak. Međutim, nasumični porasti i padovi značaja trgovine u stvaranju bruto domaćeg proizvoda, ukazuju na činjenicu da je distributivna trgovina u promatranom razdoblju bila nestabilna, te da je kao i ostali sektori bila pod utjecajem loših ekonomskih prilika koje sa sobom donosi recesija.

Unatoč lošim ekonomskim prilikama došlo je do opadanja broja zaposlenih u sektoru distributivne trgovine. Kroz promatrano razdoblje udio u ukupnom broju zaposlenih se smanjio za oko 1 %. Kako sektor trgovine zapošljava velik broj ljudi od ukupnog broja zaposlenika, to smanjenje od 1% je veliko, jer je to konkretno rečeno broj od oko 25000 zaposlenih manje. To je posljedica različitih čimbenika kao što su male plaće, loši radni uvjeti, otpuštanje radnika i njihovo iseljivanje u zemlje sa boljim radnim i životnim uvjetima.

Detaljnijom analizom stanja distributivne trgovine može se zaključiti da su sve njene komponente bile pogođene krizom. Trgovina na veliko i trgovina motornim vozilima i motociklima bila je obilježena konstantnim opadanjem prometa, dok je trgovina na malo kroz promatrano razdoblje čak bilježila manje pozitivne pomake i to u 2011. i 2013. godini. dolazi do smanjenja prodaje neprehrambenih proizvoda, a raste promet od prodaje prehrambenih proizvoda, ali kao posljedica porasta cijena prehrane. U velikim problemima nalazi se mala obrtnička trgovina, a veliki trgovački maloprodavači su dominantni na tržištu. U 2014. najveći maloprodavači na hrvatskom tržištu bili su Konzum, Plodine i Lidl i oni su generirali najveće poslovne prihode. Stanje u trgovini obilježavaju prvenstveno loši radni uvjeti, plaće manje od prosjeka, te problemi zaduženosti i likvidnosti trgovačkih poduzeća.

Uz distributivnu trgovinu analizirale su se još 4 djelatnosti, a to su: prerađivačka industrija, građevinarstvo, prijevoz i skladištenje i poslovanje nekretninama. Prerađivačka industrija je u promatranom periodu zapošljavala najveći broj ljudi i generirala najviše bruto dodane vrijednosti od svih djelatnosti, iako je i ona pogođena recesijom bila obilježena padajućim trendovima u tim kategorijama. Poslovanje nekretninama je djelatnost koja je zapošljavala najmanji broj zaposlenih u tom periodu, ali je za razliku od ostalih djelatnosti ona bilježila rast u području stvaranja bruto dodane vrijednosti. S druge strane, građevinarstvo je sektor koji je kroz cijeli promatrani period bilježio pad u stvaranju bruto dodane vrijednosti. Prijevoz i skladištenje je sektor koji generirao nešto manje od 4% bruto domaćeg proizvoda, sa razdobljima kratkih oporavka.

Stoga se može zaključiti da je uz prerađivačku industriju, distributivna trgovina od promatranih djelatnosti bila od izuzetne važnosti za hrvatsko gospodarstvo u teškom recesijskom razdoblju. U tom razdoblju zapošljavala je velik broj zaposlenika i ostvarivala velike vrijednosti bruto dodane vrijednosti, što upućuje na činjenicu da je trgovina važan sektor i u teškim razdobljima gospodarskog ciklusa, te još više naglašava njenu važnost u razdobljima povoljnijih ekonomskih uvjeta i klime.

LITERATURA

1. Berekoven, L. Grundlagen der Absatzwirtschaft, Dritte Auflage, Verlag Neue Wirtschafts-Briefe, Herne. (1986) Berlin.
2. Čavrak, V. (2002) Ekonomika prometa. Zagreb: Škola za cestovni promet.
3. Ekonomski institut, Zagreb. (2013) Sektorske analize. Dostupno na: <https://www.eizg.hr/publikacije/serijske-publikacije/sektorske-analize/616>
4. Heron, J. (2017) Trendovi u trgovini na malo u Republici Hrvatskoj. Završni rad. Požega: Veleučilište u Požegi. Dostupno na : <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:112:831032>
5. Hrvatska gospodarska komora. Dostupno na : <https://www.hgk.hr/>
6. Knežević, B. (2011) Značaj distributivne trgovine u gospodarstvu Hrvatske. Zagreb: Ekonomski fakultet. Predavanje. Dostupno na: <http://www.efzg.unizg.hr/UserDocsImages/trg/bknezevic/ttp2011/seminari/sem02.pdf>
7. Krpan, LJ. Maršanić, R. Jedvaj, V. (2014) Upravljanje zalihama materijalnih dobara i skladišno poslovanje u logističkoj industriji. Rijeka. Tehnički glasnik 8. Str. 269-277. Dostupno na : <https://hrcak.srce.hr/129385>
8. Mankiw Gregory, N.(2006), Osnove ekonomije. Zagreb: Mate
9. Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrtništva. Trgovina i unutarnje tržište. Dostupno na: <https://www.mingo.hr/>
10. Mlikotić, S. (2010) Globalna financijska kriza-uzroci, tijek i posljedice. Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu. Vol.44. No.89. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/98006>
11. Naletina, D. (2019) Općenito o prometu i prometnim granama. Zagreb: Ekonomski fakultet. Predavanje.
12. Narodne novine (2012) Zakon o službenoj statistici. Zagreb: Narodne novine d.d. br.111/98., 124/08.
13. Narodne novine (2019) Zakon o posredovanju u prometu nekretninama. Zagreb: Narodne novine d.d. br. 32/19.
14. NKD 2007. S OBJAŠNJENJIMA. Dostupno na: https://eobrt.portor.hr/dokumenti/nkd2007_s_objasnjenjima.pdf
15. Poslovni dnevnik. Dostupno na: <http://www.poslovni.hr/>
16. Renko, S. Knežević, B. Vouk, R. (2010) Izazovi trgovine u recesiji. Zagreb: Ekonomski fakultet
17. Rozga, A. (2006) Statistika za ekonomiste. Split: Ekonomski fakultet
18. Sajter, D. (2008) Recesija u Hrvatskoj i „stezanje remena“. Osijek: Ekonomski fakultet. Dostupno na : <https://bib.irb.hr/datoteka/485869.Recesija.pdf>

19. Schaffers, H. (2011) Retail and Wholesale Trade Sector – Final sector report. Brussels: Europe INNOVA Sectoral Innovation.
20. Segetelija, Z. Knego, N. Knežević, B. Dunković, D. (2011) Ekonomika trgovine. Zagreb: Novi informator.
21. Sorić, P. (2015) Analiza vremenskih nizova: Individualni indeksi. U: Bahovec, V. i Erjavec, N., ur., Statistika. Zagreb: Element
22. Statistički ljetopis 2010. Dostupno na:
https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2010/SLJH2010.pdf
23. Statistički ljetopis 2011. Dostupno na:
https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2011/SLJH2011.pdf
24. Statistički ljetopis 2012. Dostupno na:
https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2012/sljh2012.pdf
25. Statistički ljetopis 2013. Dostupno na:
https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2013/sljh2013.pdf
26. Statistički ljetopis 2014. Dostupno na:
https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2014/sljh2014.pdf
27. Statistički ljetopis 2015. Dostupno na:
https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2015/sljh2015.pdf
28. Stutely, R. (2007) Ekonomski pokazatelji: smisao ekonomije i ekonomskih indikatora. Zagreb: Masmmedia i Poslovni dnevnik.
29. Tica, J. Boras, T. (2012) Uloga tržišta nekretnina i građevinske industrije u strategiji razvoja malog otvorenog gospodarstva. U : Družić, I. i Družić, G., ur. Razvojna strategija malog nacionalnog gospodarstva u globaliziranom svijetu. Zagreb: Ekonomski fakultet. Vol 1. Str. 321-352. Dostupno na : <http://web.efzg.hr/repec/Chapters/chapter12-11.pdf>

POPIS TABLICA

<i>Tablica 1. Registrirane pravne osobe prema područjima NKD-a 2007</i>	21
<i>Tablica 2. Aktivne pravne osobe prema područjima NKD-a 2007.</i>	21
<i>Tablica 3. Udio registriranih pravnih osoba u ukupnom broju registriranih pravnih osoba prema pojedinoj djelatnosti</i>	22
<i>Tablica 4. Udio aktivnih pravnih osoba u ukupnom broju aktivnih pravnih osoba po pojedinoj djelatnosti</i>	22
<i>Tablica 5. Zaposleni u pravnim osobama (godišnji prosjek) u razdoblju recesije</i>	23
<i>Tablica 6. Udio zaposlenih po pojedinoj djelatnosti u ukupnom broju zaposlenih</i>	24
<i>Tablica 7. Bruto dodana vrijednost prema NKD-u i bruto domaći proizvod</i>	25
<i>Tablica 8. Udjeli djelatnosti u bruto domaćem proizvodu</i>	25
<i>Tablica 9. Bazni indeksi zaposlenosti promatranog razdoblja</i>	26
<i>Tablica 10. Bazni indeksi bruto dodane vrijednosti i bruto domaćeg proizvoda po pojedinoj djelatnosti</i>	26
<i>Tablica 11. Indeksi prometa distributivne trgovine (bazna godina=2010.)</i>	27
<i>Tablica 12. Indeksi prometa u trgovini na malo (bazna godina=2010.)</i>	27
<i>Tablica 13. Pokazatelji poslovanja vodećih 10 maloprodavača 2014.godine</i>	38

POPIS SLIKA

<i>Slika 1. Klasifikacija distributivne trgovine prema NKD-u 2007.</i>	4
--	---

POPIS GRAFIKONA

<i>Grafikon 1. Bruto domaći proizvod, godišnji obračun(mil.kn)</i>	18
<i>Grafikon 2. Udio djelatnosti u BDP-u po godinama</i>	28
<i>Grafikon 3. Udio djelatnosti u ukupnom broju zaposlenih</i>	31
<i>Grafikon 4. Registrirane i aktivne pravne osobe distributivne trgovine u ukupnom broju pravnih osoba u Hrvatskoj</i>	32
<i>Grafikon 5. Bruto dodana vrijednost djelatnosti poslovanja nekretninama(tis. kn)</i>	34
<i>Grafikon 6. Izvorni indeksi prometa distributivne trgovine u promatranom razdoblju</i>	36

ŽIVOTOPIS

Moje ime je Martina Tušek. Rođena sam 13.11.1995.godine u Zagrebu. 2014. godine sam završila 1.ekonomsku školu u Zagrebu i stekla strukovnu kvalifikaciju/zanimanje ekonomistica. Nakon srednje škole upisala sam sveučilišni preddiplomski studij poslovne ekonomije na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu. 2018.godine sam stekla akademski naziv sveučilišne prvostupnice ekonomije, sa završnim radom na temu „Pojam i uloga nabave u veleprodaji informatičke opreme“. S obzirom na temu rada i vlastite interese, za nastavak studija odabrala sam diplomski studij, smjer: Trgovina i međunarodno poslovanje. Tijekom studiranja radila sam na različitim radnim mjestima. Komunikativna sam, prilagodljiva, odgovorna i spremna za timski rad, kontinuirano učenje i usvajanje novih znanja i vještina.